

van wirskaaante

orgaan van heemkundering 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

Heemkundering 'Amalia van Solms'

1976-2001

jaargang 16, nr. 1
1 maart 2001

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Het Heemhuis

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog (B)

Bankrelaties:

- Rabobank Baarle-Nassau e.o. rekening: 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Gerrit de Jong, Piet van der Flaas, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

16de jaargang nr. 1

1 maart 2001

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	2
Zilver voor Amalia (1)	H. Janssen	4
Romeinse grafvondst (slot)	P. van der Flaes	19
Aon de praot mee...(6)	D. Moors	20
Tweeduizend jaar eten en drinken (1)	E. Verbiest	28
Baarle in '44 en '45 (2)	L. Verschueren / P. v.d. Flaes / H. Gulickx	33
Werkgroep Kapel van Nijhoven (5)	G. de Jong	37
Merkwaardigheden (26)	A. van Tuijl	46
De boomkikker	P. van der Flaes	48
Hoezo: ouderen niets meer waard?	A.J. van Eijl-van de Klashorst	50
Arme Amalia (37)	A. van Tuijl	51
Aanwinsten BiDoc (9)	L. Luiten	52
750 jaar Zondereigen	H. Janssen	53
Een blik op de kalender	H. Janssen	55
Activiteitenkalender	H. Janssen	56

Voorwoord

Op zondag 7 januari was het ouderwets gezellig op onze druk bezochte nieuwjaarsreceptie. Vele van onze leden komen naar deze receptie toe om de beste wensen over te brengen voor het nieuwe jaar. Zowel in de huiskamer (zie foto) als in de benedenzaal was het goed om te vertoeven en wat bij te praten met andere leden. Onder het genot van een lekkere wafel van Marcel Gulickx en muzikale noten van Piet van Gestel is het gewoon echt gezellig in het Heemhuis.

Tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst werd door de voorzitter kort vooruitgekeken naar de activiteiten van het komende jubileum jaar. Immers op 8 juni a.s. is het 25 jaar geleden dat onze vereniging werd opgericht. Dit jubileum kunnen we gewoonweg niet ongemerkt voorbijgaan laten gaan.

De jubileumcommissie heeft al heel wat werk verzet en zal op onze Algemene Ledenvergadering het programma presenteren. Onze Algemene Ledenvergadering is op 8 maart aanstaande in "De Lindeboom" natuurlijk al in jubileumsfeer.

Vijfentwintig jaar Amalia is niet niks. Op 8 juni 1976 was de oprichtingsvergadering en wijlen Gerard van de Lindeloof was de eerste voorzitter. Zij melden zich aan bij de stichting Brabants Heem als 45e kring. De oprichters hebben gezorgd voor stevige fundamenten zodat onze vereniging uit kon groeien tot een grote bloeiende vereniging.

Een mijlpaal uit de geschiedenis van onze vereniging is ongetwijfeld het verkrijgen van een eigen locatie. Op 1 februari 1988 werd het voormalig Belgisch Gemeentehuis aan ons toegewezen. Na vele uren noeste arbeid werd in september 1989 het Heemhuis officieel in gebruik genomen. Het werd een feestelijke opening met heel veel belangstelling en aandacht in de pers. De groei van onze vereniging kreeg hierdoor een geweldige impuls en momenteel tellen we toch ruim 400 leden.

In onze vereniging zijn veel handen actief bezig en menigeen heeft wel een of andere taak binnen onze vereniging. Door de goede samenwerking tussen bestuur en leden kon onze vereniging vele heemkundige zaken realiseren. Laten we deze samenwerking vooral vasthouden en op basis hiervan verder werken. Op deze wijze staan ons nog vele goede heemkundige jaren te wachten.

Ik hoop heel veel leden op onze jubileumactiviteiten te ontmoeten om zo samen ons zilveren jubileum te vieren. Te beginnen op 8 maart a.s.

Verderop in “Van Wirskaante” vindt U onze geschiedenis terug . De geschiedenis van HK ‘Amalia van Solms’ geschreven door Herman Janssen in vier delen.

Ad Jacobs, uw voorzitter.

Zilver voor Amalia (1)

De oprichting van een heemkundekring in Baarle

Herman Janssen

Uit een grijs verleden

De geschiedenis van de heemkundebeoefening in Baarle begint in het jaar 1947, tevens het oprichtingsjaar van de Stichting Brabants Heem. Christoffel Kramer was toen de contactpersoon voor een Baarlese heemkundekring met tien 'jongens' die lidgeld betaalden, waaronder Cees Verschueren¹. Kramer was geboren in Oosterhout op 4 oktober 1914. Van 1945 tot 1952 was hij kapelaan in Baarle-Nassau. Hij was een man met veel humor en clowneske invallen. In 1949 zetelde kapelaan Kramer ook in het hoofdbestuur van Brabants Heem. Diverse opgravingen vonden plaats onder zijn bezielende leiding, o.a. aan de Sint-Salvatorkapel. Verder leverde hij een viertal Baarlese bijdragen aan het tijdschrift Brabants Heem.

Echt van de grond kwam de plaatselijke heemkundekring niet, wat Kramer weet aan het te hoge niveau van Brabants Heem voor zijn jongens en ook aan zijn eigen gezondheidstoestand. Zijn astma bezorgde hem namelijk veel last: vaak moest hij zich uit de groep terugtrekken omdat hij niet tegen besloten ruimten kon of tegen te grote drukte om zich heen. Vanaf 1952 werd de kring van Baarle niet meer vernoemd in Brabants Heem: kapelaan Kramer werd toen overgeplaatst naar de Onze-Lieve-Vrouw-parochie in Breda. Na elf jaar kapelaanschap in Breda werd hij opnieuw overgeplaatst, ditmaal naar Hulst. Daar overleed hij op 27 april 1976².

Bij zijn vertrek uit Baarle droeg kapelaan Kramer het bestuur van de heemkundekring van Alphen op om de zorg voor de Baarlese vereniging op zich te nemen. De Alphense bestuursleden Oomen, Jacobs en Zuiker riepen op zondag 1 februari 1953 in Den Engel een vergadering bijeen voor alle Baarlese belangstellenden. Op de agenda stonden de organisatiestructuur en het werkprogramma van de kring Baarle³. De heemkunde echter bleek in Baarle te weinig geworteld te zijn gedurende de korte periode dat kapelaan

Kramer er actief was. Langzaam ging de eerste Baarlese heemkundekring ter ziele.

Baarle's Bloei ondernam op 14 februari 1955 nog een lovenswaardige poging om de heemkundekring herop te richten. Een oproep in Baarle's Nieuws- en Advertentieblad (nu 'Ons Weekblad') herinnerde aan de weliswaar weinig uitgebreide maar niettemin "levendige belangstelling voor alles wat de oude geschiedenis over Baarle opleverde". Baarle's Bloei nam het initiatief en organiseerde in het 'Hollands patronaat' een eerste contactavond voor alle geïnteresseerden. Niemand minder dan kapelaan Kramer werd uitgenodigd om een inleiding te geven. Baarle's Bloei wenste zich verder niet te engageren in de heemkundewerking en blijkbaar werd die avond ook niemand anders bereid gevonden om het voortouw te nemen⁴.

Kapelaan Chr. Kramer

Op 3 december 1960 volgde in Alphen naar aanleiding van een vergadering van de Commissie voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (van Brabants Heem) een vergeefse oproep om alsnog over te gaan tot de heropricting van de Baarlese heemkundekring. De Alphense, Gilze en Goirlese kringen zegden bij voorbaat voorlichting, samenwerking en hulp toe. Ons Weekblad verzuchtte: "Wanneer één der Eerwaarde Broeders er zich maar voor wilde spannen..."⁵

Ook Felix Donders betreurde in 1967 het ontbreken van een Baarlese heemkundekring. Dat jaar werd door de Verenigde Naties uitgeroepen tot 'Jaar van het Toerisme'. Het verleden van onze gemeenten werd volgens Donders diepgaand bepaald door de typische merkwaardigheden van het Baarlese heem. Een degelijk onderzoek ervan noemde hij op termijn zelfs

onontbeerlijk voor de welvaart van het dorp. Daarom nodigde hij op 1 maart dr. F.A. Brekelmans uit om een lezing te geven over de Belgische enclaves in Nederland⁶.

In 1975 nam burgemeester Ab Hogenbosch de draad weer op. Hijzelf was ooit actief geweest in de kring 'Budel en Cranendonck'. In een toespraak ter gelegenheid van de opening van de reizende tentoonstelling 'Monument en Brabant' sprak hij op 2 oktober in het Baarlese Gemeenschapshuis (Kultureel Centrum) de wens uit dat de plaatselijke heemkundekring zou worden heropgericht, o.a. met het oog op het behoud van de spaarzame Baarlese monumenten¹.

Eindelijk bleek de tijd rijp: een groepje Baarlenaren was bereid zich daadwerkelijk in te zetten! Heemkunde was in de jaren '70 ook elders een populaire bezigheid geworden. Mensen kregen meer vrije tijd voor hobby's en tegelijk bracht de ontheming door een te snelle evolutie van de samenleving een nostalgische beweging op gang. Omwille van de oliecrisis en de verontreiniging van het milieu kwam er tevens bruusk een einde aan het onvoorwaardelijke geloof in de technologie. Het verleden werd opgewaardeerd en ook in Baarle was een aantal mensen bereid zich toe te leggen op het bewaren van het culturele erfgoed⁷.

*Burgemeester
A.H.P. Hogenbosch*

Wat aan de oprichting vooraf ging

De Baarlese tekenleraar Jos de Swart plaatste op 7 november 1975 een oproep in *Ons Weekblad*. Hij wees erop dat heemkunde geen dorre bezigheid is, maar het graven naar de historische wortels van het gewone dorpsleven en de zorg voor de monumenten van vandaag. Een en ander was voor pater dr. Eduard Loffeld aanleiding om een eerdere droom te realiseren.

Loffeld werd in 1904 geboren in Roosendaal. Hij verhuisde met zijn ouders in 1906 naar Baarle, waar zijn vader benoemd werd tot onderchef in het nieuwe

grensstation. Tot 1919 bracht Ed Loffeld aan de Grens zijn jeugd door. Na zijn middelbare studies in Weert trad hij in het klooster van de paters van de Heilige Geest in Gemert. Zes jaar lang studeerde hij theologie in Leuven om vanaf 1931 terug te keren naar het klooster in Gemert. Pater Loffeld was goed bevriend met de pastoor van Alphen, E.H. Binck: grondlegger van de Stichting Brabants Heem. Ze deelden blijkbaar dezelfde interesse: in 1941 richtte Loffeld in Gemert een heemkundekring op. In 1969 keerde hij terug naar Baarle, waar hij pastoraal werker werd in Huize De Gaarshof. Sinds 1971 verschenen van zijn hand tientallen heemkundige publicaties. In 1974 volgde hij de heer J. Diepen op als voorzitter van de VVV Baarle-Nassau-Hertog⁸.

Op 23 januari 1976 sprak pater Loffeld met de initiatiefnemer, burgemeester Hogenbosch. Op 1 maart was er schriftelijk contact tussen hen beiden en een week later vond een gesprek plaats tussen Jos de Swart en pater Loffeld. Laatstgenoemde zou contact opnemen met Christoffel Kramer, op dat moment rector in Hulst. Jos de Swart informeerde bij de secretaris van de Stichting Brabants Heem, die praktische adviezen voor de oprichting toezond. Begin april volgden nog drie besprekingen¹.

Dr. Ed Loffeld was vastbesloten om door te zetten: de oprichting van een heemkundekring bood hem de kans te ontsnappen aan een situatie waarbij hij zich als wetenschapper niet goed voelde. Op 3 mei schreef hij een brief met de mededeling dat hij met ingang van 1 juni 1976 zijn ontslag zou nemen als voorzitter van de VVV Baarle-Nassau-Hertog om te kunnen “meewerken aan de her-oprichting van een Baarlese Heemkunde-kring en aan de verdere heemkundige activiteiten daarvan... De motivering van mijn aanvankelijke deelname aan het VVV-werk vind ik terug in een activiteit die in Baarle ontbreekt: de groepsstudie van de plaatselijke eigenheden in verleden en heden (de heemkunde), een bijdrage tot het gemeenschapsleven die meer met mijn geestesinstelling overeenkomt dan de strevingen en methoden van de VVV... Mijn geestesinstelling is niet gericht op business en commercie maar eerder op belangeloze dienstverlening... Ik voel mij meer geneigd tot rustige en vrijblijvende studie..., onbevooroordeeld-

wetenschappelijk gericht op de historische waarheid en niet op een zakelijk-gekleurde VVV-waarheid.”⁹

Pater Loffeld was een doorzetter. In zijn enthousiasme echter bleek hij te voortvarend, soms wat naïef. Hij kwam amper toe aan zijn hoofdbetrachting: het schrijven van een wetenschappelijk verantwoorde studie over het Baarlese verleden. De oprichting van een heemkundekring kostte hem bergen energie en vrije tijd. Drie jaar en een half jaar duurde het vooraleer de vereniging statutair was opgericht. Deze startperiode delen we op in drie fases: (1) de vorming van een voorlopig bestuur, (2) de zoektocht naar leden en (3) de statutaire oprichting.

Vorming van een voorlopig bestuur

Op 5 mei 1976 besloten Jos de Swart en Ed Loffeld dat laatstgenoemde een beperkte oprichtingsvergadering zou voorbereiden: een voorlopig bestuur moest dan bijeenkomen. De ‘formateur’ nam na een bespreking met burgemeester Hogenbosch contact op met kandidaat-bestuursleden. Dat deed hij kort en krachtig. Zo zei hij tegen Gerard van de Lindeloof: “Voor het voorzitterschap heb ik geen zin en geen tijd. Ik wil mijn tijd besteden aan de geschiedenis van Baarle... Als jij voorzitter wordt, dan heb ik daar tijd voor. Nu heb je het gehoord. Zeg maar dat je het voorzitterschap aanvaard, dan is dat geregeld en de rest komt wel in orde.”⁸

Van de Lindeloof was geboren en getogen in Hoeven. Toen hij door Loffeld werd aangezocht, woonde Gerard een tweetal jaren in Baarle-Nassau, waar hij directeur was van de plaatselijke Rabobank. Daarvoor was hij werkzaam in Dronten (Flevoland). In beide gemeenschappen heeft hij tal van functies in het maatschappelijk leven bekleed.

De oprichtingsvergadering ging door op dinsdag 8 juni 1976 in het Gemeenschapshuis (Kultureel Centrum). Ter zitting aanvaardden de burgemeesters Hogenbosch (Baarle-Nassau) en Leestmans (Baarle-Hertog) het beschermheerschap en werd een voorlopig bestuur gevormd, bestaande uit Gerard van de Lindeloof (voorzitter), Jos de Swart (vice-voorzitter), dr. Ed Loffeld (secretaris), An Gulickx-Koks (adjunct-secretaresse), Cees

Verschueren (penningmeester), Arnold Backx (conservator) en Jan Laurijssen (bestuurslid). Burgemeester Hogenbosch beklemtoonde het belang van de beoefening der heemkunde voor een dorp als Baarle en wees erop dat de vereniging een gemeenschappelijke culturele instelling moest zijn voor de twee Baarlese gemeenten. De kring zou zich onafhankelijk moeten opstellen ten aanzien van politieke, godsdienstige en belangengroeperingen.

Na enige discussie werd ‘Amalia van Solms’ gekozen als benaming voor de nieuwe vereniging: “Een naam met in Nederland en België een bekende klank, een figuur die in de 17de eeuw Vrouwe was van Turnhout en dus ook van Baarle-Hertog, tevens als echtgenote van Frederik Hendrik: vrouwe van Breda en dus van Baarle-Nassau. Zo symboliseert zij de eenheid van dit tweelingdorp. Bovendien heeft zij in Baarle veel invloed ten goede uitgeoefend.” Amalia kan worden beschouwd als redster van de enclaves en dit rechtvaardigt de keuze.

Waarom er niet gekozen werd voor die andere redder van de enclaves, pastoor Gerardus van Herdegom? Als lokale geschiedschrijver moet hij toch zowat de eerste en misschien wel de belangrijkste Baarlese heemkundige zijn geweest? Wel, het typeert de toenmalige heemkundekring dat de landelijke naambekendheid van Amalia van Solms uiteindelijk de doorslag gaf. Amalia kreeg als voorouder van alle thans regerende Europese vorsten de voorkeur op een eenvoudige dorpspastoor.

Overigens bemerken we de laatste decennia grote veranderingen op het gebied van de heemkundebeoefening, zelfs in die mate dat er sprake is van een breuk met het verleden. Ooit was

Secretaris Dr. Ed. Loffeld

Voorzitter

Gerard van de Lindeloof

de heemkunde uitsluitend een bezigheid voor leden van de begoede dorpsklasse: de enigen met een hogere opleiding. Vaak ook werd zo'n vereniging gedragen door één persoon. Anderen traden slechts toe vanwege de daaraan verbonden standing: de heemkunde is niet altijd vrij geweest van een vleugje snobisme.

De samenleving echter veranderde snel: ook de gewone man kreeg een betere opleiding, ontdekte de heemkunde en maakte er een hobby van. Er is sprake van een verregaande popularisering: een groeiende belangstelling voor het eigen heem, met name voor de eigenheid van de gewone dorpsbewoner. Deze maatschappelijke tendens was in Baarle wellicht nog niet geheel afgerond op het moment van de oprichting.

Lange tijd werd onze kring ook gedragen door één persoon: pater Loffeld. Hij publiceerde in de startperiode opvallend veel over het Nederlandse koningshuis en de vermeende relatie tot Baarle (meestal niet meer dan één of andere ronkende titel). Terecht kwam daarop reactie van een lezer van Ons Weekblad, dhr. A. van Ham: "...tussen een zwik Willemen: Amalia, Vrouwe van Hier en Vrouwe van Daar. Wat heeft zij werkelijk voor Baarle betekend: dat er helaas nog meer afleveringen van Amalia zullen volgen."¹⁰

De mede-oprichters traden toe omdat het hen werd gevraagd, niet om zelf actief de heemkunde te beoefenen. Wat ook hun motivatie mocht wezen, de mening van Loffeld gaf in het bestuur vaak de doorslag, ook voor wat betreft de naamgeving van de vereniging.

Vervolgens werd pater Loffeld door het bestuur aangezocht om conceptstatuten uit te werken. Het bestuur van Samenlevingsopbouw Baarle stelde op 11 juni 1976 een bedrag van 500 gulden ter beschikking voor de aanloopkosten van onze vereniging. Tegelijk werden ook stencilfaciliteiten en huisvesting aangeboden. De Rabobank zorgde eveneens voor een donatie: de eerste uit een lange rij. De eerste gemeentelijke subsidies werden

toegezegd eind 1977. Betreffende de Nederlandse bijdrage ontstond enig ongenoegen: een bedrag van slechts 100 gulden zou worden uitgekeerd en eind '78 was het nog altijd niet gestort. Het moge duidelijk zijn dat de heemkundekring zich eerst zou moeten bewijzen vooraleer op een ruimere gemeentelijke financiële waardering kon worden gerekend.

Zoektocht naar leden

Op 19 juni 1976 werd heemkundekring 'Amalia van Solms' officieel aanvaard als 46ste lid van de Stichting Brabants Heem. Van een trage start gesproken: meer dan vier maanden duurde het vooraleer nog eens werd vergaderd. Drie keer kwam het voorlopige bestuur bijeen ter voorbereiding van een informatievergadering bestemd voor een ruimer publiek. Een lijst van 'invités' (genodigden) werd samengesteld: straat per straat werd nagegaan wie in aanmerking kwam voor toetreding. De lijst van potentiële leden bevatte in eerste instantie 122 namen, maar werd later nog aangevuld met de namen van o.a. leerkrachten van de acht Baarlese scholen en personeel van beide gemeentesecretarieën. In totaal werden 195 uitnodigingen verstuurd.

De informatieavond vond plaats op 20 januari 1977 in de bovenzaal van het Gemeenschapshuis. De stand van zaken betreffende de oprichting werd medegedeeld en de eerste leden meldden zich aan: in totaal werden die dag 39 lidmaatschapskaarten ingevuld. Beslissingen echter werden er niet genomen: die werden uitgesteld tot de eerste Algemene Ledenvergadering, op 28 april 1977. Die dag benoemden de aanwezige leden door middel van acclamatie het hen voorgestelde bestuur, bestaande uit zes leden van Belgische en zes van Nederlandse nationaliteit.

Statutaire oprichting

De reden voor de gelijk verdeelde binationale samenstelling van het bestuur zat besloten in de poging om te komen tot eensluidende statuten volgens Nederlands en Belgisch recht. De formulering zou voor wat betreft beide wetgevingen geen conflictstof mogen bevatten. Na ruim drie jaar bleek dit niet haalbaar te zijn. Dat was althans de conclusie van notaris Daverveldt na voorbereidend werk van de heren Loffeld, Koks, Pardoel en Anema. Dat

Ondertekening van de stichtingsakte van Heemkundekring 'Amalia van Solms' tijdens de informatieavond op 20 januari 1977.

V.l.n.r.: de oprichters Arnold Backx, Cees Verschueren, Gerard van de Lindeloof, Dr. Ed. Loffeld, mevr. An Gulickx-Koks en Jos de Swart.

veroorzaakte blijkbaar geen verdere problemen want op de bestuursvergadering van 8 november 1979 werd gesteld dat de Nederlandse vereniging die men voor ogen had, zonder meer ook in België kon worden ingeschreven.

Op 23 januari 1980 was het eindelijk zover: de Algemene Leden-vergadering verklaarde zich na een paar kleine wijzigingen akkoord met de door notaris Daverveldt opgestelde statuten. Op vier februari werd de akte officieel verleden en lag de vereniging in de wet verankerd: de oprichting was afgerond.

Voorzitter Gerard van de Lindeloof mocht dan wel spreken van een historische dag voor onze kring, secretaris Loffeld had er bedenkingen bij: "Het zou betreuwenswaardig zijn als we ons achter een juridische façade verscholen om een leegte aan inhoudelijk-heemkundige activiteit te camoufleren. De notariële akte geeft aan de vereniging geen bestaansreden: deze stoelt niet op een stichtings-oorkonde maar op een reële activiteit van althans een aantal leden van de kring (terwijl de meer passieve leden morele en financiële steun geven)."

Moeizame start

Een lange lijdensweg was aan de oprichting voorafgegaan. De ondertekening van de statuten bracht helaas geen uitzicht op beterschap. Ed Loffeld kon de problemen enigszins relativeren: “Ik ben me ervan bewust dat een jonge heemkundekring een incubatietijd moet doormaken, een aanlooptijd voor het groeien: van belangstelling naar persoonlijke en groepsmedewerking. Indien het bestuur volhoudt en indien sommigen een begin maken, zullen dezen vanzelf de smaak te pakken krijgen. Dat leert de ervaring. De heemkundekring van Gemert kwam ook pas wat jaren later tot zelfwerkzaamheid.”

Ed Loffeld was de grote stimulator in de beginperiode maar stond vaak alleen. Dat stemde hem bitter. Al werd hij ‘de steunpilaar van de vereniging’ genoemd, toch ging ook van hem te weinig dynamiek uit. Meer en meer nodigde hij met aandrang de leden uit om de heemkunde te beoefenen, maar zelf ging hij hen niet voor. Bij nieuwe initiatieven weigerde hij stevast taken op zich te nemen en dat mag ons nauwelijks verwonderen: toen hij in 1980 gefrustreerd opstapte als secretaris was pater Loffeld al 75 jaar oud. Op doktersadvies moest hij het wat kalmer aan doen.

De allereerste inhoudelijk-heemkundige werkgroep van ‘Amalia van Solms’ werd op 28 april 1977 op voorstel van Loffeld opgericht: een tiental leden zou starten met het inventariseren en verklaren van toponiemen. Tot op dat moment was men in onze vereniging nooit verder geraakt dan werkzaamheden van organisatorische aard. Op inhoudelijk gebied waren er slechts een paar lezingen geweest. Voor het eerst in de geschiedenis van onze vereniging betrachtte men de realisatie van de doelstelling: de actieve heemkundebeoefening.

De werkgroep Toponymie kwam een eerste keer bijeen op 16 november en op haar verzoek werd dhr. A.D. Kakebeke uitgenodigd... om een lezing te geven rond dit onderwerp. Na verscheidene voorbesprekingen om te komen tot een geschikte handleiding werd door het bestuur op 25 april 1978 aangedrongen op een daadwerkelijke aanvang van de inventarisatie. Dit viel blijkbaar niet in goede aarde bij de werkgroep, want daags na de

bijeenkomst bood de coördinatrice haar ontslag aan. Een poging om de brokken alsnog te lijmen, mislukte.

Ook bij de oprichting van een werkgroep '1000 jaar Baarle' liep het in een vroeg stadium mis. Op de jaarvergadering van 1979 dateerde Ed Loffeld het ontstaan van de Remigiusparochie op wetenschappelijke basis ergens tussen de jaren 980 en 990. Van de Lindeloof stelde daarop voor om de viering van het millenium te laten doorgaan in 1985, maar pastoor Mertens wilde eerst een overleg tussen alle kerk- en gemeentebesturen van Baarle. Na het overlijden van deze pastoor werd het overleg uitgesteld. Het bestuur van 'Amalia van Solms' vroeg vervolgens aan zijn opvolger, pastoor Gijs, om het juiste tijdstip van de viering vast te leggen. Begin '82 bleek dat het kerkbestuur opteerde voor het jaar 1992, nadat was gebleken dat de viering van 950 jaar Remigiusparochie had plaatsgevonden in 1942. De werkgroep '1000 jaar Baarle' werd dan ook op de lange baan geschoven.

Analyse van de moeilijkheden

In het prille begin was er sprake van euforie en dadendrang. Zei Loffeld niet tegen Van de Lindeloof: "Zeg maar dat je het voorzitterschap aanvaard, dan is dat geregeld en de rest komt wel in orde." En op de informatievergadering van 20 januari 1977 "sprak burgemeester Hogenbosch een opwekkend woord en kwam een zeer optimistisch geluid uit de mond van voorzitter Van de Lindeloof". Op de bestuursvergadering van 27 oktober 1977 klonk het al helemaal anders. Bij de ingekomen stukken werd genotuleerd: "Het probleem blijft: hoe telkens iemand vinden die zich vrij kan maken voor deze en vele dergelijke bijeenkomsten?" De omvang van het werk, vooral wat betreft het vertegenwoordigen van de vereniging, overviel de bestuursleden.

Heel wat bestuurders faalden in hun engagement: ze traden toe omdat het hen was gevraagd. Ze zetelden in het bestuur zonder er een actieve inbreng te hebben. Fon van Haeren en Herman Bax verlieten het bestuur kort na hun aanstelling, nog voor zij een vergadering hadden bijgewoond. Ze waren niet eens aanwezig bij hun verkiezing. Dit doet vragen rijzen bij hun voordracht: op welke basis werden zij aangezocht om toe te treden tot het

bestuur? Primeerden woonplaats of eventueel zelfs sociale status op daadwerkelijk engagement? Gaf zelfs voorzitter Van de Lindeloof, de enige mede-oprichter die tijdens zijn bestuursperiode aanwezig was op alle vergaderingen, tijdens de jaarvergadering van 1985 niet toe dat hij “enkel en alleen was aangezocht om het woord te doen”?

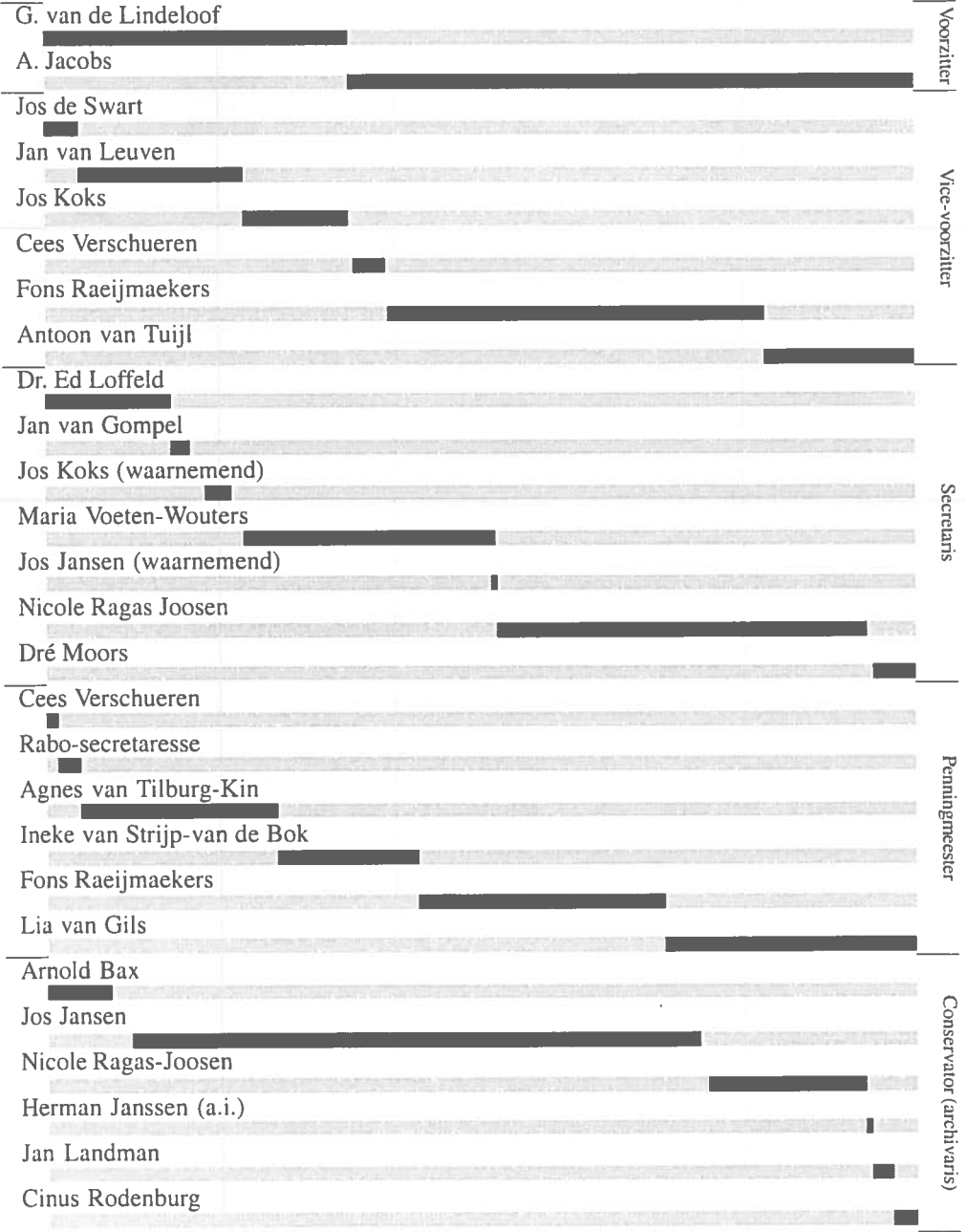
Cees Verschueren

Er ging weinig stuwende kracht uit van het bestuur en het absenteïsme was erg groot. In 1978 waren er slechts twee vergaderingen. Telkens bleken maar vijf verkozenen op te dagen. In totaal werd er dat jaar anderhalf uur door het bestuur vergaderd! Het ging van kwaad naar erger want op 1 maart 1979 vergaderden nog maar drie bestuursleden: de vaste kern bestaande uit de heren Van de Lindeloof, Loffeld en Verschueren. Ernstige bedenkingen werden gemaakt betreffende de leefbaarheid van ‘Amalia’.

Uiteraard kreeg het bestuur op deze manier de heemkundekring nooit op de rails en groeide de frustratie, eerst bij de secretaris en later bij de voorzitter. Secretaris Loffeld reageerde als eerste. Hij had gehoopt door de oprichting van een heemkundekring actieve medewerking te verkrijgen voor zijn wetenschappelijk onderzoek naar de Baarlese historie. Maar door de bestuursbeslommeringen kwam hijzelf nog nauwelijks toe aan de inhoudelijke zaken. Vanaf mei '82 was Ed Loffeld wegens ziekte niet meer actief in onze vereniging. Hij stierf op 21 maart 1983 en liet een grote leegte na. Geschiedkundige van professionele kwaliteit was hij terzake zeer kundig. Zijn werk was van een hoge kwaliteit. In 1991 benoemde de Algemene Ledenvergadering hem postuum tot erelid.

In 1982 volgde een korte heropflakking op organisatorisch vlak, wellicht nadat de voorzitter te kennen had gegeven ermee te willen ophouden “en liefst zo snel mogelijk, voor zover een vervanger kan gevonden worden”. Bestuursleden werden gepolst naar hun ambities en een nieuwe secretaris werd benoemd. Er volgden maar liefst drie vergaderingen in vijf maanden tijd. Een jaar later echter was alles weer voorbij: 1983 werd het absolute

8 juni	5	10	15	20	25
1976	1981	1986	1991	1996	heden

dieptepunt in de geschiedenis van onze vereniging. Naast een natuurwandeling en een bezoek aan het Taxandriamuseum in Turnhout vielen er geen activiteiten te noteren. Van de twee bestuursvergaderingen zijn zelfs geen notulen bewaard gebleven. Volgende oorzaken werden aangehaald op de jaar-vergadering: "...het overlijden van Dr. Loffeld, anderzijds de drukte rond de bouw van de Rabobank waardoor de voorzitter druk bezet was. In het najaar werden de activiteiten stilgelegd wegens ziekte van de man van de secretaris..."

Door een gebrek aan stimulansen vanuit het bestuur kwam de vereniging in een neerwaartse spiraal terecht. Het ledental stagneerde vrij vlug. Tot vervelens toe memoreerde Gerard van de Lindeloof de matige respons van de leden, wat een uitlaatklep was voor zijn groeiende ergernis. Het bracht echter geen oplossing. Integendeel. Na verloop van tijd kwam men in een vicieuze cirkel terecht: het bestuur twijfelde aan de zin van haar werkzaamheden waardoor de leden nog meer afhaakten en het bestuur alsmaar meer vertwijfeld reageerde. In de notulen van de Algemene Ledenvergadering van 1981 lezen we: "Het wordt tijd dat de kring zich gaat beraden... De voorzitter besloot als volgt: Er moet iets gebeuren!" Een jaar later klonk het op een bestuursvergadering als volgt: "De voorzitter meende de levensvatbaarheid van de heemkundekring als primair doel te stellen. Mocht begin 1985 de levensvatbaarheid niet blijken, dan dient opheffing van de kring overwogen te worden."

Algemene lessen

In de beginjaren konden de bestuursleden onvoldoende omgaan met de werkdruk die ontstond omdat slechts weinig ideeën konden worden gerealiseerd. De moeizame en trage voortgang werkte demotiverend en doofde het vuur van actieve leden. Door omstandigheden zoals verhuizing, nieuwe job of huwelijk slaagde het bestuur er ook niet in veelbelovende leden voor een langere periode aan de vereniging te binden. Soms bleek het tevens moeilijk om de her en der verspreide krachten te bundelen.

Actieve bestuursleden bleken onontbeerlijk voor het goed functioneren van de heemkundekring. Gezien de grote hoeveelheid organisatorische taken is

het belangrijk dat alle leden van het bestuur zich voor 100% engageren. Hun belangrijkste kwaliteiten immers zijn engagement (de bereidheid om tijd en energie te investeren), doorzettingskracht en organisatietalent. De vereniging moet op de tweede plaats komen: ná het gezin, maar vóór de andere vrijetijdsbestedingen.

Bronvermelding:

1. De notulen van de vergaderingen vormen de basis van deze studie, tenzij nadrukkelijk anders vermeld. Ze bevinden zich in het verenigingsarchief.
2. In Memoriam rector C. Kramer (BiDoc 122.24)
3. Ons Weekblad 31 januari 1953 (BiDoc 307.15, p.1)
4. Ons Weekblad 12 februari 1955 (BiDoc 307.15, p.2)
5. Ons Weekblad 3 december 1960 (BiDoc 307.15, p.4)
6. Ons Weekblad 24 februari 1967 (BiDoc 307.15, p.5)
7. Ons Weekblad 6 september 1985 (BiDoc 307.15, p.25)
8. In Memoriam pater dr. Ed. Loffeld (BiDoc 545.05)
9. Ontslagmotivering 3 mei 1976 p.1, dr. Ed Loffeld (BiDoc 570.01)
10. Ons Weekblad 25 juni 1976 (BiDoc 307.15, p.9)

Romeinse grafvondst door Breekpot (slot)

Piet van der Flaes

Nu zult u zich afvragen: wie was nu deze Breekpot eigenlijk? Deze man was inspecteur van een levensverzekeringsmaatschappij. Hij had in ieder dorp wel een vertegenwoordiger zitten om eventuele klanten aan te werven. Dit waren de notabelen van de dorpen, zoals de notaris, schoolmeester, burgemeester, kortom: mensen die het vertrouwen van de gewone mensen genoten. In die tijd werden ook de eerste hagelverzekeringen afgesloten voor de landbouwers. Iemand zoals hij deed de inspectietochten gewoonlijk per paard en rijtuig. Deze man was gehuwd en het huishouden had een dienstbode. Lange tijd is het geweest dat men voor deze dienstbode belasting moest betalen. Hij woonde in de Boschstraat in Breda. Gedurende een van zijn bezoeken aan ons Baarle zal hij ergens wel getipt zijn over het Romeinse graf. De toenmalige burgemeester van Baarle ontkende in alle toonaarden dat hij iets wist omtrent deze vondst tegenover een verslaggever van een landelijke krant. Men weet tot de vandaag niet waar deze vondsten zijn geloven. Het testament van Breekpot vermeldt niets daarover.

Een andere vondst uit een voormalig Romeins legerkamp, gelegen tussen Alphen en Riel, is opgedolven door een zekere De Grez. Deze opgraving was in het jaar 1843, enkele jaren eerder dan de opgraving in Baarle. Hij verkocht daarvan achttien Romeinse munten aan het Penningkabinet in Den Bosch. Jammer voor ons dat er van de grafvondst in Baarle niets meer is terug te vinden. En we hebben wat oudheden betreft toch al nul komma nul! Ik heb me laatst laten vertellen dat bij de uitbreiding van een woning in de zeventiger jaren men op verschillende urnen stootte. Men was bang voor stilleggin van het werk en men heeft dit verzwegen voor de overheid. Dat is in deze tijd de realiteit! Veel is jammer genoeg uit ons Baarle verdwenen, onder andere strijdbijlen en urnen uit bijna alle gehuchten, zoals de Tommel, Gorpeind, Heesboom, Groot Bedaf, etc.

Laten we zuinig zijn op onze Historie.

Bron: J. Verhagen, Brabants Heem, jaargang 1983.

Aon de praot mee (6)... Anneke Gulickx-Koks: 'Een diep gelovige bezige bij'

Dré Moors

Wie is Anneke

Eigenlijk hoeft Anneke Gulickx-Koks niet geïntroduceerd te worden. Iedereen in Baol kent haar wel. In veel verenigingen actief, een trouw kerkbezoekster en al heel veel paar schoenen versleten met haar dagelijkse wandelingen.

Anneke werd geboren op 4 april 1912 in de Molenstraat in Baarle-Hertog en heeft de Belgische nationaliteit. Over één maand wordt Anneke dus 89 jaar! Ze groeide op in een gezin met 12 kinderen. Twee kinderen overleden op jonge leeftijd. Van de 12 kinderen zijn er nu nog slechts 2 in leven: Tante Jeanne leeft als kloosterzuster in Herentals en Anneke zelf die op een van de mooiste plekjes van Baol woont: recht tegenover de prachtige Remigiuskerk, met een zeer fraai uitzicht op de Singel. Anneke is 35 jaren gehuwd geweest met bakker Frans Gulickx. Frans overleed helaas op 22 november 1973.

Ze schonk het leven aan 8 kinderen. Eén dochter overleed toen ze nog maar 9 maanden oud was. Haar 7 kinderen (6 jongens en 1 meisje), hebben zelf inmiddels 16 kinderen. En de rijkdom van het leven wordt compleet bij de melding dat er inmiddels 9 achterkleinkinderen zijn. En de 10e is op komst, meldt ze met de nodige trots.

Non worden: niets voor mij!!

Een van haar broers was priester en twee van haar zussen waren kloosterzuster. "Heb jij ooit kloosterzuster willen worden?", vraag ik haar.

"Ikke nie!! As er gin nonnenvlees aon zit, komt ut er ok nie aon!! Ik waar in dieën tijd intern bij de nonnen van O.L.V. van Waver. Ik waar blij toen onze Pa men wir mee naor huis naam. Mijn twee Baolse vriendinnen van toen hebben ze in Waver om kunnen praoten. Mar men nie!!", aldus Anneke.

Haar prille jeugd

“Onze pa waar streng mar rechtvaardig. As ie in goeien doen waar, dan gaaf ie alles weg. Ons moeder waar zachter.

Ik ben in Bels Baol naor de meskesschool gegaon. Ik had vruger schoon haor. Toen de zuster zag det ik in een spiegeltje keek en mun haor goed dee, draaide die non het spiegeltje om. En det ging zo tot drie keer toe. Oh ja, witte wat ik op school heb geleerd? Rikken! Da deeën wij altijd onder de speultijd. As ut schoon weer was, dan zaten wij buiten op de banken te rikken.

Na de lagere school ben ik ongeveer één jaor intern gewist in Herentals om de Franse taal te leren. Daarna ben ik nog 4 maonden op school gegaon in Waver.”

Anneke vandaag de dag

Anneke aan de arbeid

“Onze pa had een bouwbedrijf. Al heel gauw mos ik veur hum de boeken bijhouden. Mar oh wee as onze pa iets nie kon vinden. Dan zocht ik net zo lang in de boeken tot det ik ut gevonden hai. A mai, dan waar ik opgelucht”. En Anneke vervolgt: “Ik heb ok nog 3 weken op de Hollandse Pastorie gewerkt. Mar wet men vooral bij bleft is dun tijd det ik bij Trees Martens aon dun Alphenseweg heb gediend.

Ik bleef daor dag en nacht. Tussen de middag mocht ik heel even naor huis. Ik kreeg van Trees al op mun duvel as ik één minuut te laot terug kwaam. Ik was daor un soort gezelschapsdame. En vuile ouwe koffie des ze dur han!! Elke keer bewaorde Trees dun overschot van de koffie in un kan vur de volgende keer. Mar as Trees nie keek goide ik rap dieën overschot weg en zette dan gauw nieuwe koffie. De koffiekann mee verse koffie zette ik in kouw waoter, want de kann mocht nie werm aonvuule!”

En de herinneringen komen nu in rap tempo boven: “Op unne zekere dag zaat ik mee Trees aon tafel te eten. De vleespan mee unne doek er over

stond op taofel. Plotseling zaag ik dieën doek bewegen... Dun doek wordt opgetild en daor komt toch een levende muis uit de pan gekropen!! Ik gilde al wet ik kon. En Trees zee: doet toch nie zo flauw!

Alles bij mekaor ben ik bij Trees één jaor gewiest. Ik verdiende er F 15,00 per week. Mar ik had wel kost en inwoning. En wet veur kost. Bah, levende muizen!”

Lourdes

Onze Lieve Vrouw neemt, tot op de dag van vandaag, een zeer belangrijke plaats in, in het leven van Anneke. Toen ze 18 jaar oud werd mocht ze voor het eerst met haar vader mee naar Lourdes. Voor het eerst in haar leven sliep ze in een hotel.

“Normaal gesproken stonden alle door het hotelpersoneel gepoetste schoenen op de gang. Onze pa kos mar nie slaopen, want hij zaag men schoenen nie op de gang staon. Hij docht det ik op stap waar. Mar as ie op mun kaomer was gekomen, dan had ie gezien det ik gewoon te bed laag!”

Het Zuid-Franse bedevaartoord heeft een enorme indruk op haar gemaakt. Met name de grot, de zieken en de sacramentsprocessie. In totaal is ze acht keer in Lourdes geweest.

Anneke wordt verliefd op haar Frans

“Frans is menne enige vrijer gewiest. As ie dun bakkerstoer dee, had ie snoepkes bij. Op straot maokten we een praotje. Al gauw mocht ie binnen komen. Onder het kaarten schupten wij elkaar stiekum onder tafel tegen elkaors benen. Aan het eind van de avond mocht ik efkes mee naor buiten. Mar as ons moeder ut raomke van de wc open dee, dan wiesen wij hoe laot ut was!

Toen ik 27 jaor waar ben ik getrouwd. We zen toen in Turnhout gaan wonen. Frans is daor un bakkerij begonnen. En witte, dun pastoor daor wou mee Kerstmies persé vers brood. Dus onze Frans kos op dun irste Kerstdag brood bakken!”

Oorlogstijd

De oorlogstijd is ook voor Anneke niet gemakkelijk geweest. Met heel het buurtschap in Turnhout, vlak bij de zogenaamde Zeshoek, heeft men twee nachten in het kerkportaal geslapen. Zo bang waren ze voor de bombardementen.

“Onze pa (Frans) is op een gegeven moment met een stel buurjongens op de fiets helemaal naar Zuid-Frankrijk gevlucht. Ze zijn uiteindelijk terechtgekomen in Lourdes. As ze nie gevlucht waren, dan waren ze tewerkgesteld in Duitsland. Alles bij mekaar is Frans un half jaor weg gebleven. Ik waar in verwachting, mar dè wies ie nie. Toen onze Frans wir thuis kwaam, viel ik van blijdschap in zwijm”, aldus Anneke.

Bakkerszaak en lunchroom

Na de oorlog zijn Anneke en Frans een bakkerszaak begonnen aan de Molenstraat. Naar eigen zeggen hadden ze er een goede kostwinning. Ongeveer in 1960 zijn ze ook begonnen met een goed lopende lunchroom, later voortgezet als cafetaria.

Anneke in de bakkerszaak aan de Molenstraat in 1948

Anneke zorgde achterin voor de koffie en het gebak. En de friet die gebakken werd door Frans, smaakte uitstekend! (De schrijver van dit artikel spreekt uit eigen ervaring). De Ronde van Frankrijk en de voetbalsport waren onderwerpen waarover Frans nooit uitgepraat raakte, weet ik me ook nog heel goed te herinneren.

Ongeveer een half jaar nadat Frans met de zaak was gestopt, overleed hij plotseling. “Onze pa voelde zich dieën dag niet goed. Hij was moe van het jachtdrijven op de Reth. Het was een grote schok voor de kinderen en mij”, aldus Anneke.

Reislustig

Ondanks het verlies van haar man is Anneke niet bij de pakken gaan neerzitten. Integendeel. Ze pakte vele hobby's op. Eén daarvan is reizen.

“Waar ben je dan geweest, in Luxemburg, Frankrijk en Duitsland misschien?”, vraag ik haar. En nu val ik bijna van mijn stoel. Aan de hand van fotoboeken, reisverslagen en met hulp van haar zoon Achille die bij ons gesprek aanwezig is, volgt een voor mij zeer verrassende opsomming:

“Twee keer naar Amerika, namelijk naar de Oost- en Westkust, Mexico, Guatemala, Costa Rica, Japan, Indonesië, Israël, Jordanië, Egypte en naar bijna alle landen van Europa... Twee reizen heb ik gemaakt vóór dat onze Frans overleed. Hij gaf niks om reizen. Ga maar, as ik mar nie mee hoeft, zeet ie dan.

De meeste grote reizen daarna heb ik gemaakt mee un vriendin uit Hank. Toen ik veur de eerste keer van mijn leven met een vliegtuig mee ging, heb ik un heel filmrolleke volgeschoten met opnamen van boven de wolken. Wel un half uur lang. Det moeten de kinderen thuis zien, docht ik toen!

Op alle reizen heb ik heel veul gefilmd. Heel veul rollen vol heb ik hier liggen. En van iedere reis maakte ik un reisverslag. De leste reis heb ik acht jaar geleden gemaakt”, aldus Anneke.

Haar hobby's

In de loop van de jaren heeft Anneke vele hobby's beoefend. Uniek is dat ze elke dag, ook vandaag de dag, ondanks haar hoge leeftijd, nog een uurtje door Baarle wandelt. Tegenwoordig –na haar laatste ziekenhuisopname– met een rollator. Iedereen in Baarle zal haar wel eens hebben zien wandelen. Vóór haar ziekenhuisopname in een héél hoog tempo. “Ik wil graag blijven wandelen. Weer of geen weer. Daar blef de fit mee. Ik buurt dan weinig, want ik mot flink deur stappen.

Zingen doe ik ok heel gère. Ik ben al tientallen jaoren bij het Belze kerkkoor. Alle repetities maok ik mee.

Zo'n 20 jaor ben ik informatrice gewiest bij het V.V.V. Rondleidingen verzorgen mee de bus, dè dee ik gère. En ik zee dan altij tegen de meensen: In Brussel en Brugge is zat te zien. Dè hebben wij nie in Baol. Mar zij hebben iets nie, wè wij wel hebben. De meensen vonden ut altij héél interessant. Mar ik dikte nie aon. As ik iets nie wies, dan zee ik, sorry meensen, dè weet ik nie. As ze tevreden de bus uitstapten zeeën ze vaak: enig mevrouw, wat we hier gezien hebben. Hartelijk bedankt.”

Elk jaor opnieuw is Anneke paraat om loten voor de Zonnebloem te verkopen. Keer op keer behoorde zij bij de top drie als het ging om de meest verkochte loten. Vanwege haar gezondheidsproblemen is ze daar vorig jaor mee gestopt. “Mar bij ene klant blijf ik komen. Det is den Belze pastoor. Die koopt un héél boekske van tien loten”, aldus een glunderende Anneke.

Tegenwoordig laat het geheugen haar wel eens in de steek. Geen nood. Al vele jaren houdt ze elke dag in agenda's bij wat er zoal aan bijzonders is gebeurd, wat voor weer het was, etc. En tijdens ons gesprek komen de nodige agenda's op tafel.

Anneke was ook een van de initiatiefnemers in Baarle bij de oprichting van Heemkundekring Amalia van Solms. Precies dit jaor is dat 25 jaor geleden. “Ik ben ook verschillende jaoren bestuurslid gewiest. De Heemkundekring is un schoon ding. Dingen van vruger en zo.”

Zoals daar straks al vermeld, Anneke heeft al heel lang geleden –op de lagere school– rikken geleerd. Dat vindt ze nog steeds geweldig fijn. In Baarle, Alphen en Ulicoten gaat ze elk jaor opnieuw naar de rikconcoursen.

“Zo'n concours duurt 7 weken. Ge het ginne vaste maat. Iedere keer zitte mee andere meensen aon tafel. Bij unne rondpas wordt er opnieuw gegeven. Lest ben ik un paor keer gaon rikken mee Jos Brosens uit de Burgemister de Grauwstraot. Un paor keer achter elkaor begos Jos mee unne misère. En ik zee tegen hum: het is hier un rikconcours Jos!”

Kantklossen is ook nog een grote hobby van Anneke. “Ik heb dè op school in Ravels mee vier meskes van de zuster geleerd. Er wier dan springtouw mee klossen aon de muur vastgemaakt. Zo hebben we de slagen geleerd. Ik

heb ut altij heel gère gedaon”. En Anneke loopt naar de kast, snuffelt er wat en toont mij enkele van haar meesterwerken.

Haar visie op Baol

In haar beleving moeten veel winkeliers te veel hun brood verdienen op zondag. En dat kan volgens haar niet. “De zondagen zijn de leste tijd rustiger geworden. De tijd det de bomen tot in dun hemel groeiden, is veurbij. De hoge huren zijn veur veel winkeliers nie op te brengen. Die verkijken zich op Baol. Een week hee namelijk zéven dagen!

Het Kaarsenmuseum is un aonwinst vur Baol. Mar daor hoort wel goeie uitleg bij. Wat ik heel erg vind is det ut H. Hartbeeld det vruger tegenover dun ingang van de Belze Kerk stond, gin plaots mir hee gekregen in Baol. Ik heb er brieven over geschreven naor de Belze geminte. Mar die reageren nog un eens nie. Trouwens, ze reageren ook nie op men brieven vur un goeie bewegwijzering in de Meulenstraot. En dan zeggen ze det Baol un toeristische geminte is”, aldus een wat boze Anneke.

Ons Lieve Vrouwke

Al de hele avond word ik gefascineerd door een nis in de huiskamer van

Anneke in de woonkamer voor de nis met Mariabeelden

Anneke met een groot Maria-beeld en andere heiligenbeelden en afbeeldingen. Het zijn volgens haar veelal Maria-beelden etc uit bedevaartplaatsen waar ze zelf is geweest. Bijvoorbeeld uit Lourdes, Fatima, Kevelaer en Medjugorje (in het voormalige Joegoslavië). Elke dag bidt ze voor elk beeld of afbeelding. “Ik bid veul, ik kan er niks aon doen. Daarom heb ik gin tijd om boeken te lezen.”

Tijdens ons gesprek pakt ze een tekst met als titel: de Zeven Onze Vaders. En met heel veel devotie leest ze een Onze Vader aan mij voor. “Ik doe det elke dag. Het is un heel speciaal gebed. Witte det ik trouwens ook elf keer op bedevaart ben gewiest in Medjugorje. Daar is Moeder Maria voor de eerste keer verschenen op de berg Crnica in 1981 aan drie jonge kinderen. Ons Lieve Vrouwke verschijnt er nog steeds dagelijks.”

Aan het einde van ons gesprek geeft Anneke mij een boek mee met een complete verzameling van meer dan 900 boodschappen, die Moeder Maria in Medjugorje gaf gedurende bijna 10 jaren.

Bezigheidstherapie in de Hemel

Anneke voelt zich nog steeds prima. Om een uur of 12 gaat ze naar bed. Slaapt onafgebroken tot 8 uur in de morgen. Ze doktert niet veel. Ze slikt elke dag 7 pillen die haar zoon Achille voor haar klaar legt.

Al haar kinderen hebben trouwens erg veel met haar op en zorgen goed voor haar. Al 27 jaar woont Anneke boven de zaak van haar zoon Rob en schoondochter Annie. Die hebben haar al die jaren bij hun gezin betrokken en zorgen voor haar natje en droogje. Op die manier hebben zij er toe bijgedragen dat Anneke een fijne oude dag beleeft.

“Mar eens komt de tijd dat ik er nie mir zal zijn. Ik heb ginne schrik van dood te gaon. Ik hoop in den Hemel te komen. Den Hemel is daor boven, achter de blauwe lucht. Het ies er héél schoon. Onze Frans en mijn dochter Mirjam zitten er goed. Wet zal ik blij zijn as ik ze daor wir zie. Ik denk nie det we ons daor hoeven te vervelen. Misschien kunde dur ok wel rikken!!”

Slot

Het is een erg fijn en lang gesprek geworden. Ik vond het een genot om met haar gebuurt te hebben.

Anneke, namens alle leden en het bestuur van onze Heemkundekring wens ik jou nog fijne jaren toe in een goede gezondheid.

Tweeduizend jaar eten en drinken (1)

Van jacht, vruchtenpluk en visvangst naar landbouw en veeteelt

Els Verbiest

De eerste bewoners van onze streken, tienduizend jaar geleden, waren rondtrekkende volksgroepjes. Ze leefden van wat de natuur hen bood. Het waren jagers en plukkers. Ze verzamelden bessen, noten, vruchten, slakken, wilde planten, enzovoort. Kleine dieren en vissen werden gevangen, grote dieren gejaagd en gedood. Wanneer in een bepaalde streek weinig meer te jagen of te plukken viel, werd verder getrokken.

Het vuur was hen bekend: roken en drogen in de zon waren hun bewaringstechnieken voor de koude wintermaanden die ze waarschijnlijk in overlevingskampen doorbrachten. Het verzamelen en bereiden van het voedsel was een volledige dagtaak zodat er geen tijd overbleef voor andere activiteiten.

Rond 6.000 v.C. grijpt de mens voor het eerst zelf in de natuur in. Hij ontdekt dat bepaalde diersoorten zich laten temmen zoals hij eveneens leert dat men bepaalde gewassen kan zaaien en verbeteren en na een bepaalde wachttijd kan oogsten. Landbouw en veeteelt zijn in hun prille ontwikkelingsfase. Daar waar men zijn voedsel gezaaid heeft en zijn dieren bijhoudt, zal ook de mens blijven. Zo ontstaan de eerste nederzettingen. 'Kelten', 'Galliërs' of 'Oude Belgen' (hoe we hen ook noemen) waren de eerste bewoners van onze streken.

Daar men op dezelfde plaats blijft en de voedselvoorziening gemakkelijker wordt, komt er ook tijd voor andere activiteiten. Potten bakken en het verbeteren van landbouwwerktuigen worden bijkomende werkzaamheden.

Waar bij het eten van rauwkost aan de zoutbehoefte van het menselijk lichaam wordt voldaan, is dit niet het geval wanneer men kookt en braadt. Men heeft zout ter aanvulling nodig. Zout was tevens een belangrijk bewaringsmiddel. De zouthandel is dan ook de eerste vorm van handel ter

wereld. Zoals later voor specerijen (en nu voor olie) werd toen ook voor zout oorlog gevoerd. Langs de kust (in De Panne, Zeebrugge en Brugge) werden overblijfselen van zoutwinningen gevonden.

De kunst van het braden

Zoals vroeger reeds gezegd was het braden de Kelten bekend. Waar men het vlees eerst rauw verslond, ontdekte men zeer vlug dat gebraden en gekookt vlees smakelijker en gemakkelijker verteerbaar was. Braden was eenvoudig: aan enkele groene, moeilijk ontvlambare takken werd het vlees boven een kampvuurtje gehouden en rondgedraaid.

Koken was iets moeilijker aangezien potten en pannen (ook in aardewerk) nog niet waren uitgevonden. Spoedig had de mens ontdekt dat op kleiachtige grond het water in de uithollingen bleef staan. Hij maakte kuilen in de grond waarvan hij de randen gladstreek en zo konden die water vasthouden. Hierin bracht men met wat gloeiende stenen het water aan de kook.

Ingewanden van de dieren zoals de maag en de blaas werden gebruikt als kook- en bakinstrument. Men vulde ze met voedingswaren en bond ze toe. Gebraden of gekookt waren ze de voorlopers van de worsten. Klein wild, vooral gevogelte, werd volledig in klei gewikkeld en zo in het vuur gelegd. Wanneer de klei zo hard als steen was, werd die er afgeklopt. De pluimen bleven in de klei zitten en het eten was klaar.

De eerste nederzettingen of een sedentair bestaan

De eerste nederzettingen ontstonden op open plaatsen in het woud en altijd in de buurt van water: bron, beek, rivier of vijver. Deze nederzettingen bestonden uit meerdere huizen van verschillende grootte, meestal oost-west georiënteerd als beschutting tegen de overheersende winden. Bouwmateriaal was er in overvloed. De dichte bossen leverden eiken-, beuken-, linden-, elzen-, olmen- en essenhout. Het vochtige klimaat bevorderde de groei van riet voor de dakbedekking. De bouwtechniek bleef lang ongewijzigd. Tussen ontschorste palen vlocht men takken, deze werden zowel aan de binnen- als aan de buitenkant bestreken met leem: een mengsel van klei, gehakt stro en dierenurine. De vloer was aangestampde aarde of bestond uit matten.

De klei voor de muren werd langs de wanden uitgegraven. Deze grachten werden later gebruikt als vuilbak. Het dak bestond uit lange stevige balken samengehouden door koorden van bramen, netels, repen leder en dierenpezen. Het werd gedekt met takken, riet of stro en verzwaard met graszoden. Twee openingen in de oost-westwand zorgden voor de afvoer van rook en voor de aanvoer van verse lucht. Gevlochten schuttingen verdeelden het huis in verschillende ruimtes, waarvan sommige als stal dienst deden.

Het prehistorische comfort

In het midden van de woning bevond zich de haard. Boven het vuur de ketel om de 'soep' klaar te maken. Later kwam buiten een broodoven. Rond de haard stond een weefgetouw en een gemeenschappelijk bed van riet en schors met daarop dierenhuiden. Op planken rondom stonden houten of aardewerken potten waarin voedingsmiddelen werden bewaard. Kleine lampjes met vet zorgden voor verlichting.

De landbouwevolutie

De Kelten wisten op een intelligente manier groot profijt te halen uit hun vruchtbare streek. Zelfs de Romeinen hadden bewondering voor hun werkwijze en het rendement van hun landbouw: een ploeg versterkt met een ijzeren punt maakte het bewerken van zwaardere grond mogelijk.

De gastronomie eventjes voor onze tijdrekening

Als graansoort kende men spelt, rogge, gerst, haver, boekweit en tarwe. Hiervan werd brood gebakken met gerezen deeg, dankzij de toevoeging van biergist. Verder diende het graan ook voor het koken van brij of pap. Als groenten kende men ajuin, rapen, wortelen, warmoes, rammenas, kolen en zelfs asperges. Appelen en peren werden reeds gekweekt, wilde kersen, pruimen, bos- en braambessen werden geplukt.

De Kelten waren ook grote vleeseters. Er werd geschreven dat onze ganzen te voet naar Rome trokken om daar op de markt verkocht te worden. De in eikenbossen gekweekte varkens en de verwerkte producten ervan waren in

Rome lekkernijen. Gerookte hespen, stukken spek, maar vooral het maken van droge, gerookte en gezouten worsten waren een grote specialiteit van onze voorouders. Boter is eveneens een uitvinding van bij ons. Alle zuiderse landen gebruikten olie. Suiker bestond nog niet: honing was de enige zoetstof. Honing gegist in water werd de godendrank 'mede'.

Bovenal zijn wij het volk van bierdrinkers. Het bier werd thuis gebrouwd: gekookte gerst liet men een tijdlang gisten en het gerstenat was klaar. Het alcoholgehalte was veel lager dan dat van onze huidige bieren, het was ook veel gezonder dan het drinken van water, daar het eerst gekookt werd. Tenslotte moest men het bier ook kunnen bewaren en dankzij onze slimme voorouders zijn wij de fiere uitvinders van de bierton.

Gepluimd: vogels

Het nuttigen van gevogelte in het algemeen en van vogeltjes in het bijzonder, is sinds de duistere oertijd een van de favoriete bezigheden van de mens geweest. Uit de oudheid dateren de eerste pogingen om in het wild levende dieren zelf te kweken. Zo liet de beroemde Romeinse gastronom, Lucullus, een huizengrote volièrre bouwen om wilde vogels (waaronder kwartels en fazanten) te kunnen eten wanneer het hem belieefde. Hij genoot ervan om de gebakken exemplaren te kunnen nuttigen aan een tafel opgesteld in de vogelkooi.

Bijna alles wat veren had, moest aan de Middeleeuwse appetijt geloven. Naast de nu nog gangbare soorten vermelden we: zwanen (waarvan alleen de hals werd opgegeten), tortels, pluvieren, wulpen, roerdrompen, ooievaars, snippen, duikeenden, leeuweriken, kraan-vogels, spreeuwen, trapganzen, houtduiven, sijsjes, lijststers, rood-borstjes, spechten en ook de oneetbare pauw.

Wakkere wilde eend

Wilde eend is minder bekend maar bijzonder lekker en bovendien erg betaalbaar. Bij de gebraden eend gaan we een slaatje serveren in niets te vergelijken met de sla die we allemaal kennen.

Ingrediënten (voor 2 personen):

Een eend, een eetlepel mosterd, 200 gram jonge en verse spinazie, een sinaasappel, een sjalot, een scheutje witte alcoholazijn, 5 cl arachideolie, olijfolie, peper en zout.

Bereidingswijze:

Verwarm de oven op 200 graden. We peperen en zouten het eendenbeest van binnen en buiten. We bestrijken de vogel met olijfolie en het beest vliegt de oven in. Na vijftien minuten zijn de borstjes van het beestje gaar en die worden er afgesneden (warm houden in folie). De billen bestrijken we met mosterd en gaan opnieuw tien minuten de oven in. We versnijden het borstvlees (niet doorbakken) in sneetjes. Terwijl de eend in de oven gaarde, maakten we een slaatje. Verwijder nerven en stelen van de spinazie, was en droog de bladeren. Schil de sinaasappel en snijd hem in partjes. Voor de vinaigrette hak je een sjalotje. Voeg daarbij peper, zout, witte azijn en verder de arachideolie; werk af met gehakte peterselie en met het sap uit de sinaasappel. We leggen op de borden de spinazie, daarover de vinaigrette en de sinaasappelschijfjes. Daarbovenop vlijen we het borstvlees en als bekroning komen de gemosterde billetjes het geheel afmaken. Smakelijk!

Bronnen:

- Bistro en cookboek
- Contactblad v.d. cultuurhistorische vereniging: Comité Duizend Jaar Meerbeek en de gildenkamer van Midden-Brabant.

Baarle in '44 en '45 (2)

Louis Verschueren / Piet van der Flaes / Hubert Gulickx

Naar aanleiding van het artikel van A.P. de Jong in de vorige aflevering van Van Wirskaante (2000 nr. 4) ontving de redactie volgend schrijven van dhr. Louis Verschueren als antwoord op de vraag: Wie deed de Remigiustoren instorten in oktober 1944?

‘Tussen 19.30 en 20.00u schoot een Duits kanon een treffer vlakbij de wijzerplaat van het uurwerk in de toren. Daardoor is de toren in brand geraakt. Het kanon stond gecamoufleerd opgesteld op de locatie ‘Mèske vermoord’ (Boshoven). Waarschijnlijk was het een 88 mm Flak kanon of een ‘Sturmgeschütz’. Waarschijnlijk vermoedde men aan Duitse zijde dat er Geallieerde uitkijk in de toren zat.’

Aldus meegedeeld aan A.P. de Jong op 10 december 2000. Van ons redactielid Piet van der Flaes ontvingen wij de volgende reactie.

“Ik kan het niet voor de volle 100 procent bevestigen, maar heb een sterk vermoeden dat Engelse Tyfoonjagers, die gebivakkeerd waren in Deurne, de brand op hun geweten hebben. De Duitsers, die deze toren gebruikten om vuurleiding te geven aan hun kanonnen en tanks tegen de oprukkende Polen, hadden er zolang ze er zaten al helemaal geen belang bij om een brand te veroorzaken. De Engelse jagers veroorzaakten de branden in de panden rondom de Singel. Ze deden dit om 14:15 uur. Het Raadhuis, de Engel (hotel en filmzaal), en de panden van Mol de elektricien, Van Tilburg en Bax gingen in vlammen op. Op een gegeven ommoment, om circa 16:00 uur, kwamen er rookwolken uit de Belgische kerk. Men is toen naar boven gegaan en heeft dit vuur belust; althans: men dacht dit. Deze brandhaard bevond zich tussen de gewelven en de afdekking van het dak, beiden van hout. Om circa 20:00 uur – de duisternis was net begonnen – kwam bij ons een Duitse SS-man binnen en die zei: “Die Kirche brennt.” Wij vlogen naar buiten en inderdaad... Het was een fascinerend gezicht. We woonden indertijd 1.800 meter van de kom van het dorp. Ons huis was rondom voorzien van rolluiken en we hadden deze felle brand, die een groot deel van ons dorp verlichtte, niet opgemerkt. We hoorden het loeien van de rode vlammingloed. Het aanzuigen van de

zuurstof ging gepaard met bruto geweld. Door het verbranden van de gortdroge eikenhouten gebinten sloegen de vlammen tientallen meters boven het kerkgebouw uit. Het vuur, dat inmiddels de toren bereikt had, breidde zich razendsnel uit. Opeens een geweldig gekraak, en de fel verlichtte toren stortte in. Toen een zware bons; waarschijnlijk die klok die naar beneden klapte en bijna doormidden scheurde.

Nu de tweede vraag over de Duitse aanval op Baarle op Nieuwjaarsdag 1945. Op 31 december kwamen van vele vliegvelden in Duitsland toestellen in bar slecht weer bijeen op de vliegvelden dichterbij het front om aan de laatste massale aanval deel te nemen. In totaal bijna 900 toestellen zouden er bij betrokken zijn. Het waren jagers waaronder de ME-262 met straalmotoren en een pas ontworpen bommenwerper, die onder andere het vliegveld van Gilze-Rijen bestookten. Veel geallieerde toestellen waren die zondag druk bezig om de Duitsers in het Ardennenoffensief weer naar hun uitgangspositie terug te bombarderen. Het was een week van slecht vliegweer. Mist en ijzel belemmerden de vliegactiviteiten. Het was voor de Duitsers een hele klus geweest om de vliegtuigen naar het westen over te brengen. Om 9:30 uur waren ze startklaar. De meesten van hen vlogen via de Achterhoek Nederland binnen, maar werden heftig onder vuur genomen door hun eigen luchtdoelgeschut. Ze hadden namelijk verzuimd om hun strijdmakkers in Holland van hun komst op de hoogte te stellen. Die schoten tientallen toestellen neer voor ze aan hun eigenlijke karwei konden beginnen. Gefrustreerd door het feit dat ze vele kameraden zagen sneuvelen door een leiding die deze naam niet waard was, doken ze omstreeks 9:45 ook in Baarle op. Een ME-straaljager zag bij kilometerpaal 13, o ironie van dit ongeluksgetal, op de hoek Franse Baan-Bredaseweg een Engelse drietonner over de weg rijden, dook op topsnelheid naar beneden en vuurde met zijn boordwapens. De legerwagen reed richting Chaam. Van de andere kant kwam net op dat moment een luxe personenauto, getrokken door een paard, richting Baarle. De inzittenden van dit voertuig, de familie Peeters van de Martinahoeve, waren op weg naar de kerk om de H. Mis bij te wonen. Ze waren net tegenover de legerwagen toen ze onder vuur werden genomen. De twee kinderen die achterin de wagen zaten werden door de rondvliegende kogels licht gewond. De chauffeur en bijrijder brachten het er slechter vanaf: ze waren op slag dood. Hun wagen kwam tegen een boom tot stilstand. Dr. Govaerts, in allerijl

opgeroepen, kon niets anders doen dan hun dood constateren. Intussen waren er duidelijk ontploffingen te horen die van het vliegveld afkomstig waren.

Een ander toestel volgde de Stationsstraat en de spoorlijn naar Alphen. Hij beschoot een locomotief, die knarsend tot stilstand kwam, en verlegde toen zijn vuur op het oorlogskerkhof bij de buurschap Boschoven.”

Dat ‘Van Wirskaante’ niet alleen in Baarle en omgeving wordt gelezen, blijkt uit het feit dat wij uit Venlo een reactie mochten ontvangen van Hubert Gulickx:

“Toen Baarle bevrijd werd was ik 18 jaar oud en student in Hoogstraten. We waren op 6 juni, bij de invasie, naar huis gestuurd. Ik luisterde naar de Engelse radio en ik heb op Dolle Dinsdag, 5 september, het bericht gehoord dat de geallieerde strijdkrachten in Breda zouden zijn. Het bericht was onjuist: de strijd naderde Baarle. De Belgische pastoor, Pelckmans, en de zusters Franciscanessen werden uit hun woningen verdreven door een jonge Panzergeneraal en zijn staf; ze trokken bij ons in. Dat was in een winkelpand aan de Kerkstraat, nu een kledingzaak; tegenover ons woonde secretaris Schuurmans met zijn gezin, nu het huis van Van der Sluis.

Op zaterdag 30 september werd een gewonde burger, die in Merksplas niet verzorgd kon worden, naar Baarle gebracht; hij is gestorven in de boerderij van Fransen tegenover het huis van dokter Govaerts. Die man is toen begraven, en ik heb geholpen bij het maken van zijn graf. Ik weet dat zo zeker omdat, toen ik met de schop in de hand terug naar huis ging, ik die schop moest afgeven aan een Duitser die bezig was met het verhuizen van de Panzergeneraal. Zijn staf moest snel terugtrekken en de pastorie en het zusterklooster kwamen weer vrij. Omdat de pastorie grote en veilige kelders had gingen ook de zusters daar naar toe.

Op zondag had mijn moeder voor allen de maaltijd bereid. Onder de hoogmis van tien uur werd de kerk voor het eerst beschoten: een voltreffer op de scheiding van kerk en toren. Een Duitse soldaat die in de toren op de uitkijk zat wist niet hoe snel hij naar beneden moest komen. De mensen in de kerk vluchtten naar huis en de pastoor bad in zijn eentje de mis af. Bij ons thuis wilden wij nog aan tafel gaan, maar omdat er weer granaten vielen gingen wij naar de kelder. Het dorp lag er angstig en verlaten bij. In mijn jeugdige overmoed, maar wel angstig, ging ik kijken wat er op straat gebeurde. Daar

trokken Duitse soldaten rond die Nederlands spraken (Waffen-SS). In de avond zijn wij naar de kelders van de pastorie gegaan. Granaten sloegen overal in, vooral in het huis van Schuurmans. Bij een van die inslagen in Paul Schuurmans gewond geraakt aan zijn voet; toen is ook de hele familie Schuurmans bij de pastoor ingetrokken.

Maandag was een dag van beschietingen. Een man die tegenover het zusterklooster woon en die uit de kelder ging om melk warm te maken voor zijn kind werd gedood: een scherf ging door zijn hoofd. De straat was levensgevaarlijk; ik ging wel eens kijken en zag dan Moeskops lopen met een brandweerhelm op. Ik vond hem heel moedig. Op maandagavond kwam iemand naar de kelder om tegen de pastoor te zeggen dat de kerk in brand stond. De pastoor en mijn broer Jan zijn meegegaan om te redden wat er nog te redden viel. Terwijl de brandende kerk en de brandende Singelpanden de hele dorpskern akelig verlichtten zijn wij, die in de kelder van de pastoor schuilden, naar de schuilkelder in de tuin van de broeders aan de Katerstraat gegaan. Terwijl wij dar naar toe gingen trokken Duitsers zich terug naar Alphen; zij werden blijkbaar afgelost. Er volgden weer beschietingen en met Paul Schuurmans ben ik in de kelder van de oude dokter Govaerts gevluht; daar werd zijn voet verzorgd.

Wie heeft nu de kerk in brand gestoken of geschoten? Ik denk dat noch de Duitsers, noch de Polen of Engelsen (die hadden de artillerie) de brand opzettelijk gewild hebben. Maar van zondag af zijn er regelmatig granaten op de kerk en in de buurt ervan gevallen. Niemand kon of durfde regelmatig te gaan kijken of er niet ergens een granaat vuur of het smeulen van droog hout had bewerkt. Toch ligt het voor de hand dat dit de oorzaak van de brand is geweest. Tot zover mijn antwoord op de eerste vraag; al schrijvend komt bij mij nog naar boven dat Moeskops en een mede-brandweerman in de loop van zondag een brandje in de kerk hebben geblust.

Nu over de eerste januari 1945. Dat was een feest: het eerste Nieuwjaar als bevrijdde Baarlenaren. Toen de Duitse vliegtuigen met veel geraas kwamen stond ik in de Kerkstraat tegenover ons huis. Ik was helemaal niet bang want ik vond het veel geschreeuw en weinig wol. Die vliegtuigen hebben niet boven Baarle en zeker niet boven de Stationstraat geschoten, want dan had ik dat gehoord. Later hoorden wij dat Gilze-Rijen het doel was van hun aanval, en schrik inboezemen omdat het Ardennenoffensief op een mislukking was uitgelopen.”

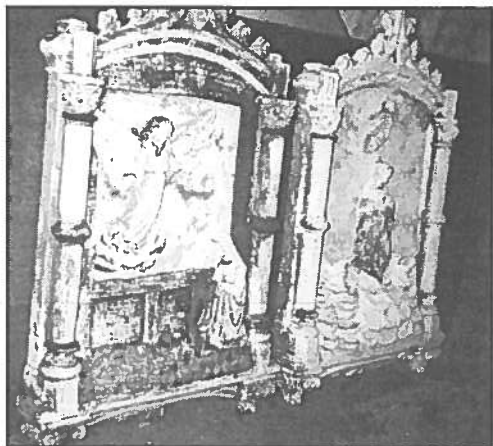
Werkgroep Kapel van Nijhoven 5

Gerrit de Jong

“Werkgroep Nijhoven aast op SOB-klokken”

Deze krantenkop uit ‘BN/De Stem’ van maandag 6 november 2000 heeft er voor gezorgd dat de Tweede Fase van de Restauratie van de Bidtuin van de Sint Salvatorkapel op Nijhoven vroegtijdig werd ingeluid. Een en ander is versneld in de pers verschenen, omdat het verzoek van de Werkgroep ‘Kapel van Nijhoven’ aan de Colleges van Baarle-Nassau en Baarle-Hertog m.b.t. de SOB-klokken uitgelekt was. De klokken uit de klokkentoren boven op het SOB-gebouw, het voormalige klooster van de broeders van De La Salle, doen al 30 jaar geen dienst meer. Deze klokken, de ‘Jozef’- en de ‘Maria’-klok, die afgestemd zijn op de kerkklokken van Baarle-Nassau en van Baarle-Hertog, zullen een nieuwe bestemming krijgen. Naast de ingang van de Sint-Salvatorkapel zal een klokkentoren (ontwerp: Jes Seegers) verrijzen waarin de bovengenoemde klokken zullen worden opgehangen. Met een elektrisch mechanisme kunnen de klokken worden geluid.

Naast de adoptie en restauratie/opknapbeurt van de Boomkapel (Mariakapelletje) aan de ‘Lendeboom’ (lindeboom) aan de Oordeelsestraat/Visweg te Baarle-Nassau, die succesvol is afgerond, gonst het dit voorjaar van de activiteiten rondom de Sint-Salvatorkapel. Een blik op het verslag van de vergadering van de Werkgroep ‘Kapel van Nijhoven’ levert het volgende op: Stan Grooten is volop bezig met de restauratie van de 15 Geheimen van de Rozenkrans. Aan de hand van foto’s die in het Bedevaartpark van Meerseldreef zijn gemaakt, maakt Stan de afbeeldingen van de 15 Geheimen en de 7 Smarten in de Bidtuin van de Sint-Salvatorkapel weer compleet. Stan scheidt dus nieuwe kunstwerken. Wij zijn benieuwd naar de resultaten! Hij verwacht dat de 15 Geheimen van de Rozenkrans op tijd gereed zullen zijn. De 7 Smarten van Maria zullen meer werk in beslag nemen. Het is niet bekend of Stan hier voor 15 augustus, ‘Maria Ten Hemelopneming’, mee klaar zal zijn. Ik ben zelf een kijkje gaan nemen bij Stan en ik heb gezien hoe slecht sommige van de afbeeldingen zijn.

Jes Seegers heeft tekeningen gemaakt voor de omkastingen en de sokkels van de 15 Geheimen van de Rozenkrans en de & Smarten van Maria. De 15 Geheimen van de Rozenkrans bestaan uit drie groepen: de 5 Blijde Geheimen, de 5 Droevige Geheimen en de 5 Glorierijke Geheimen. Deze Geheimen worden per groep ingedeeld en krijgen naast de Romeinse (groep)cijfers I, II, en III,

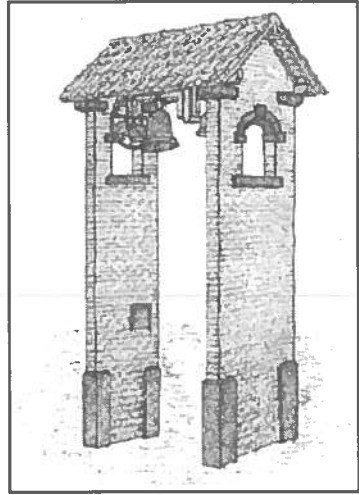
onderling ook nog de Romeinse cijfers I, II, III, IV en V. Zodoende zijn ze als groep en afzonderlijk Geheim te onderscheiden. De 7 Smarten van Maria krijgen de Romeinse cijfers I t/m VII.

Wim van Gool zal de 11 glas-in-loodramen in de kapel restaureren/opknappen. Dit is een enorm karwei: de kleuren van de glas-in-loodramen en het glas zelf zijn in een dermate slechte staat dat, als er niets aan gedaan wordt, er weer een stukje van het erfgoed verloren gaat.

De paden in de Bidtuin zijn in slechte staat. Het hoogteverschil van de paden voor bij de kapel en achter in de Bidtuin bedraagt meer dan één meter. De waterhuishouding van het pad achter in de Bidtuin is ronduit bedroevend. Als er een flinke bui regen is gevallen kan het hemelwater daar niet weg. Hier zal een oplossing voor gevonden moeten worden. Een goed pad in de Bidtuin is hard nodig: hierdoor zijn de Kruiswegstaties, en in de toekomst de 15 Geheimen van de Rozenkrans en 7 Smarten van Maria, veel beter bereikbaar. Overigens zijn er plannen om achter de Calvarieberg een asverstrooiingsveld aan te leggen en dan is een goed pad hard nodig. Er is een aanvraag voor subsidie bij de Gemeente Baarle-Nassau ingediend. Het totale project wordt door de parochie van Baarle-Nassau ondersteund.

Inmiddels zijn de klokken uit de klokkentoren van het SOB-gebouw door beide gemeenten toegezegd op basis gaan van langdurige Bruikleen.

Sponsoring voor de te bouwen klokkentoren is aangevraagd bij de Rabobank. In het voorjaar zullen de klokken uit de klokkentoren van het SOB-gebouw worden verwijderd zodat de klokken schoongemaakt kunnen worden. De vrijwilligers voor het bouwen van de klokkentoren, de aanleg van de paden in de Bidtuin en het opnieuw voegen van de buitenmuren van de kapel zijn al aangezocht. In het voorjaar wordt het rondom de kapel een bedrijvigheid van jewelste.

De promotie rondom de Sint-Salvatorkapel draait op volle toeren. De vrijwilligers, de Buurtschap 'Nijhoven' en andere helpers kunnen over een paar maanden aan de slag. Ook onze Heemkundekring zal, in het kader van haar 25 jarig bestaan, aandacht aan de Sint-Salvatorkapel besteden. Het is officieel nog niet bekend wat dat inhoudt, maar het zal ongetwijfeld met de geschiedenis van voornoemde kapel te maken hebben. Houdt u de regionale en plaatselijke dag- en weekbladen maar in de gaten. Een en ander is, ondanks sponsoring, zonder uw financiële ondersteuning onmogelijk. Een apart rekeningnummer is hiervoor geopend bij de Rabobank Baarle-Nassau e.o. op naam van de parochie van 'Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand'. Uw giften op rekening 11.01.97.356 onder vermelding van 'Werkgroep Kapel van Nijhoven' zijn van harte welkom.

De vorige keer heb ik u beloofd dat ik de protestantse periode (1648-1926) voor het voetlicht zou halen. Helaas moet ik mij beperken tot hetgeen wat er tot nu toe over geschreven is. De heer Vroon is trouwens een boek aan het schrijven over de Hervormde Kerk te Chaam. Hierin wordt de geschiedenis van de Sint-Salvatorkapel ook beschreven. Het boek komt waarschijnlijk in 2002 uit. Ik heb contact met de heer Vroon gezocht en hij wil tezijntertijd wel informatie uitwisselen. Dus dit komt nog.

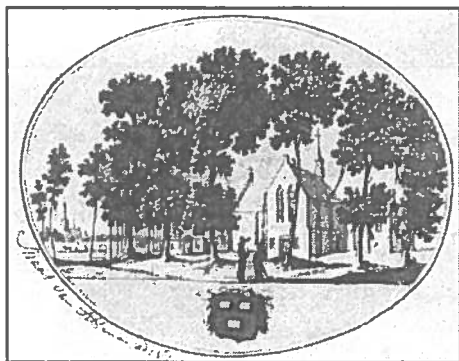
De derde periode: 1648-1926¹

Om een indruk te geven van de grootte van de Sint-Salvatorkerk/kapel het volgende: zij bezat vanaf de middeleeuwen tot 4 juli 1648 vier altaren, één ter ere van het Heilig Kruis, één opgedragen aan Onze Lieve Vrouw en Sint Antonius, één voor de verering van de 11.000 Maagden en één ter ere van Sint Sebastianus. In 1648 werd eindelijk de Vrede van Münster gesloten. Bij de vredesonderhandelingen was geen enkele concessie ten gunste van de katholieken verkregen. Noord-Brabant werd generaliteitsland onder rechtstreeks bestuur van de Staten Generaal, die zich nu meer met de kerkelijke zaken gingen bemoeien om de totale protestantisering te kunnen bewerken. Als baron van Breda gaf prins Willem II op 15 juni 1648 aan zijn drossaard in de Baronie, Cornelis van Aerssen, opdracht tot uitvoering van een der besluiten van de Staten:

“Soo onse meeninge en intentie is, in gevolge van het vredestractaat en de resolutie van de Heeren Staten generaal daerop gevolght, dat de paepsche kercken in onse landen en baronie van Breda sullen worden gesuyvert ende de predicanten van de ware christelycke gereformeerde religie, die tot noch toe haer in huysen ofte schuyren beholpen hebben daermee sullen worden geintroneiseert, soo belasten ende bevelen wy u ’t selve terstond by de hant te nemen ende de papen of roomschen pastorenaen te seggen ende te bevelen dat sy hun voortaan uitte kercken ende capellen sullen onthouden, sonder eenigen dienst meer te plegen ofte hen met eenige kerckelijcke saecken aldaer meet te bemoyen. Doende voorts de voorn. Kercken ende cappellen suyveren ende reyn maecken van alle vestigien die in de deselve uytten pausdomme

noch mogen wesen, als autaren ende alle hetgene daeraan dependeert, sonder daarvan eenige memorien te laten; alle welcke beelden ende schilderyen nu daerinne synde sal men op verseekerde plaetse doen brengen ende bewaren tot naerdere ordre.”²

Pastoor Gerardus van Herdegom schrijft er in zijn *Annales et Documenta* het volgende over:

“Ondertussen werd in het begin van het jaar achtenveertig de Vrede voor het Vaderland getekend en even later begon de oorlog aan de Godsdienst. Er kwam namelijk een zeer streng edict, waarbij de Bataven alle priesters in de Meierij in ballingschap zonden en de Prins van Oranje volgde hun voorbeeld, waarbij alle kerkelijke goederen voor zichzelf en de kerken van de baronie voor zijn ambtenaren onteigende. De ambtenaar van de overval op de kerken was de Drossaard van Breda, genaamd Aertssen, die daags vóór het feest van de H. Joannes de Doper aan de pastoors van Alphen, Baarle, Chaam, en aan de kapelaan van Ulicoten een brief schreef met dezelfde inhoud.”

“Heer Pastoor,

Ik gelast u, op bevel van Zijne hoogheid, dat gij u voortaan met geen kerkdienst meer zult bezig houden, terwijl ik U verbied, mede op grond van voorgenoemd bevel, dat gij niet bevorderen zult dat er ook maar iets van uw kerksieraden, schilderijen of iets dat aan de kerk toebehoort, daar uitgenomen wordt of uitgenomen laat worden, en als het zó is dat er reeds iets vervoerd is, dan gelast ik u zulks met de meeste spoed te herstellen, opdat ik niet genoodzaakt zou worden om daaromtrent overeenkomstig mijn opdracht tegen u te procederen. Hierop vertrouwend.

Den Drossaard en Schout van Stad en land van Breda,
Cor Aerssen. gedaan te Breda, den 23 juni 1648.”

Bovenstaande geeft aan dat de Vrede van Münster verregaande gevolgen had: voor Brabant in het algemeen en voor Baarle en de Sint-Salvatorkerk/kapel in het bijzonder. De Beeldenstorm die zich in 1566 in de Nederlanden, ten noorden van Brabant en Limburg, had voltrokken voltrok zich nu in 1648 in het zuiden van de Noordelijke Nederlanden.

Een van de gevolgen van de Vrede van Münster was dat Brabant en Limburg rechtstreeks bij de Staten Generaal (generaliteitslanden van de Noordelijke Nederlanden) werden gevoegd en dat het huidige België (de Zuidelijke Nederlanden) onder direct Spaans bestuur viel. Dat betekende ook dat het aloude Hertogdom Brabant, dat zowel in de Noordelijke als in de Zuidelijke Nederlanden lag, resoluut werd gescheiden. Het werd in de Noordelijke Nederlanden verboden om de Katholieke Godsdienst te beoefenen. Daarom gingen vele inwoners die aan de grens met het buurland, de Zuidelijke

Nederlanden, woonden daar ter kerke. Andere inwoners van de generaliteitslanden moesten het met schuur- of schuilkerken doen.

Terug naar de Sint-Salvatorkapel. De drossaard van Breda, Cornelis van Aerssen, stelde Sybrecht Jaspersen van Heusden, koster van Breda, aan als leider van de kerkenzuivering. Op 4 juli 1648 ging van Heusden met twee arbeiders aan de slag. Hij was in vier weken klaar en had toen 94 altaren opgeruimd. Het betroffen alle altaren van kerken in de Baronie van Breda, waaronder 2 altaren van de kerk te Chaam, 1 altaar van de kapel Snyerscaen, 3 altaren van de kerk te Alphen, 3 altaren van de kapel te Uyllecoten en 1 altaar van de Sint-Salvatorkerk/kapel te Baarle-Nassau. Van Heusden vroeg voor deze 'zuiverende' arbeid 386 gulden en 17 stuyver. In een supplicie aan de prins van Oranje werd door de Classis, die niet erg scheutig was, om een som van 86 gulden en 17 stuyver verzocht.² Gerardus van Herdegom, toen nog kapelaan van Alphen, schrijft in die tijd er het volgende over:

“Omdat wij op de hoogte gesteld waren van hun aankomst in Alphen vierden wij wat vroeger het goddelijk officie, en onder het ontbijt in de pastorie kwam Antonius Aartssen ons vertellen dat hij gesproken had met iemand, die hem gezegd had dat de vice-drossaard gekomen was met soldaten en een predikant, en dat ze de bevoegdheid zouden hebben om de kapel van Sint-Salvator binnen te vallen, maar van de kerk had hij niets gezegd. De heer Pastoor stond op en begaf zich naar het grondgebied van de Hertog en later naar het woonhuis van Mevrouw Catharina Verelst. Waar tijdens ons gesprek opnieuw opdracht is gegeven aan de koster om de kerk op staande voet te sluiten en de sleutels in zijn eigen handen te bewaren. De heer Aertssen werd aangewezen als afgevaardigde vanwege de pastoor en de gemeenschap onder de Hertog, en als iemand bezwaar zou maken, zou hij moeten antwoorden: Ook onze parochianen zijn aangespoord om zich gereed te houden en zij zijn in grote getale samengekomen. Toen zij nu in voornoemde kapel alles (wat ik U later zal vertellen) gedaan hadden, gingen zij naar de kerk, (Sint-Remigius) bleven daar staan en vroegen aan iemand om binnen te mogen, maar dit werd hun ook bij deze gelegenheid geweigerd. Zij informeerden ook naar de redenen, waarom de kerk niet onder de Baronie zou behoren en zij kregen het antwoord dat ook aan de Prins was gegeven. En na enige

woordenwisseling merkten zij een toeloop op, een oproer onder het volk vrezende, zeiden zij: “Wij willen onze hand niet steken tussen schors en boom; wij zullen dat overlaten aan de Prins en de Koning van Spanje”. En zo gingen ze heen, richting Loveren, en ze droegen met zich mee al wat zij uit de kapel geroofd hadden. De zuster van de predikant en diens vrouw alsmede het gemene volk, dat tussen de bedienaren in van Breda was meegekomen, deden daar aan mee. Op Loveren in het huis van Van Asten, waar de schout hen opwachtte, knapten zij zich wat op met wat te drinken.

Zij trokken op naar Ulicoten en in de kapel aldaar toonden zij zich beruchte Calvinisten. Toen zij pas vertrokken waren, gingen de heer Cornelius Molenberchs en de heer Jacobus van der Graeff, de beneficiant in Zondereigen, die hierheen gekomen was ter gelegenheid van het feest van Maria Boodschap (25 maart) maar niet had durven preken, naar de kapel van Sint-Salvator, waar nog wat jongeren en toeschouwers verzameld waren. Van hen hoorden en begrepen we het volgende. Er stond in de kerk een afbeelding van de begrafenis van Christus: dat sloegen ze kapot. Ook het altaar wilden ze meteen daadwerkelijk vernielen, maar toen de schout dat aan zag komen, zei hij dat het schilderij daarvan geschonken was door zijn bloedverwant, de heer Ontvanger (van Oranje), en dat hij er daarom voor zou zorgen dat het met zo min mogelijk schade zou worden afgenomen, en daar gingen ze tenslotte mee accoord. Toen ze zich vervolgens al gereed maakten om te vertrekken, zei een zekere Hamersede uit Gilze – zulks op aanwijzing van een zuster van de vrouw [van de predikant] – aan de metgezellen van de predikant, dat daarbinnen nog een publiek schandaal was achtergebleven, en zij bedoelden [het beeld van] Christus, gekruisigd tussen de moordenaars, wiens voortreffelijk gebeeldhouwde afbeelding meer dan tweehonderd jaar lang ter publieke verering aan het dak hing. Op dit signaal stormde heel die menigte, alles in verwarring brengende, er op af, zelfs dat gedeelte dat reeds op de wagens zat. En als een wervelstorm gingen ze met zoveel razernij de heilige zaken te lijf, dat gezien werd dat een soldaat met zijn paard omdraaide en daarbij weende. Er was ook iemand die zei gehoord te hebben dat een van de beulen het neergeworpen beeld van Christus bespote met deze woorden: “Zo dikwijls hebt gij al wonderen gedaan, doe het nog eens”. Toen het beeld neergeslagen op de grond lag, was er een predikant die de protesterende omstaanders beledigde met deze spotternij; “Kijk eens hoe simpel jullie zijn dat ge zulk een god aanbidt”. Waarop Joannes Toten, een inwoner van dit dorp, namens

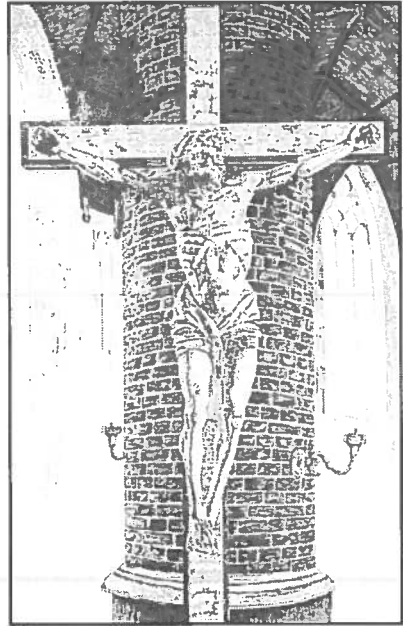
de anderen antwoordde dat zij [de ketters] echt veel simpeler waren dan dat zij dachten dat wij zijn: “Wij weten allen goed dat dit beeld geen god is maar slechts een afbeelding van Christus, maar gij ontkent zijn krachtige uitwerking in de Eucharistie”. Hiermede sprak hij het argument tegen dat hij onlangs in een gesprek van deze bedienaren had vernomen. En zo bracht hij een stilte teweeg. Terwijl hier en daar de een nog met de ander stond te praten, werd in de kapel eerherstel gebracht aan de afbeelding met de rovers. Het beeld (dat vanaf toen ‘De Onteerde Christus’ werd genoemd) van Christus werd echter in een schuur opgeborgen. Zodoende werd hier getracht aan te vullen wat Hij op Zijn lijdensweg heeft moeten ontberen. De apostel Joannes schrijft immers in hoofdstuk 19 van zijn Evangelie, dat de Joden aan Pilatus vroegen om hun beenderen te breken en hen af te voeren; maar de soldaten die gekomen waren, braken wel de beenderen van de een en die van de andere, die met hem gekruisigd waren; maar toen zij bij Jezus kwamen en zagen dat Hij reeds gestorven was, braken ze Hem zijn beenderen niet. Maar wat in werkelijkheid werd nagelaten, heeft hier een of andere ongelovige in het beeld van Christus willen voltooien. Want met geweld is hij met beslijkte voeten op het beeld gesprongen en heeft zo geprobeerd de heilige beenderen af te breken of ineen te trappen, maar, daar ze nogal stevig waren, lieten ze geen breuk toe. Toch hebben wij de poging gezien en geconstateerd dat het slijk van die vent (het was namelijk regenachtig weer) nog aan de heilige voeten en de beenderen kleefde. En er is werkelijk nooit een mens geweest die in zijn leven een meer afkeurenswaardige daad heeft gepleegd, niet alleen om de goddeloosheid van het schelmstuk maar vanwege de wraak tot het uiterste toe. Want tenslotte begon diens voet pijn te doen en de pijn werd voortdurend erger tot een brandende smart. Vandaar dat hij werd uitgelachen door de mensen die hem in Baarle omringden.

En omdat hij drie jaar lang door deze pijn werd gefolterd, terwijl hij opzichter was van de werkplaatsen van de Prins, kwam deze zaak ter ore van de oude Prinses van Oranje Amalia (van Solms) die, toen ze dit verhaal hoorde, antwoordde dat ze niet graag zou hebben dat het beeld van haar Prins-gemaal (Frederik Hendrik) met de voeten vertrappt zou worden. Tenslotte heeft na enkele jaren voornoemde pijn de goddeloze man het leven gekost, waarvan men mag zeggen dat hij het verdiend heeft”.³

In het bovenstaande verhaal gaat het om het beeld van ‘De Onteerde Christus’, de bindende factor tussen Hertog en Nassau. Nassau had toen

nog geen eigen parochie en dus ook geen kerk; vandaar dat pastoor van Herdegom dit beeld naar de Sint-Remigiuserkerk haalde.

Drie eeuwen later overleeft het beeld een nieuwe aanslag. Tijdens de bevrijding van Baarle vat op 2 oktober 1944 ook de Sint-Remigiuserkerk vlam (Nvdr: zie artikel elders in deze ‘Van Wirskaante’). Terwijl het vuur al driftig om zich heen grijpt, vanaf het altaar tot de preekstoel, gaan vier moedige kerels – pastoor Pelckmans, Jan Gulickx, Harrie Hoefnagels en Toon van Beers – toch nog de kerk in om de tweehonderd kilo zware eikenhouten Christus te redden. Ze sjouwen het vanuit de inmiddels in lichterlaaie staande kerk naar de pastorie-tuin, waar het ondanks drie zeer nabije granaatinslagen ongedeerd blijft.

In de jaren na de oorlog gaat het beeld vele achtereenvolgende jaren mee in de Sacramentsprocessie. Op dit moment is ‘De Onteerde Christus’ te zien in de zogenaamde kruiskapel van de Sint-Remigiuserkerk, rechts van het portaal bij het binnenkomen.⁴

Bronnen:

1. “Baarle in de Middeleeuwen”, Jaarboek 1991 Heemkundekring ‘Amalia van Solms, blz. 46-47.
2. “Brabantia 1953” pag. 169 e.v. (overgenomen uit “Ledevaert luid”, jaargang 2000, contactblad Heemkundekring Chaam)
3. “Op de bres voor Kerk en Enclaves” (Annales et Documenta Pastoratus de Baerle ab anno 1648 usque ad anno 1667; Gerardus van Herdegom), Heemkundekring “Amalia van Solms”, 1998, blz. 45 e.v.
4. “Baarle in stukken”, Jaarboek 1992 Heemkundekring “Amalia van Solms”

Merkwaardigheden (26)

Antoon van Tuijl

Amalia in het Zilver

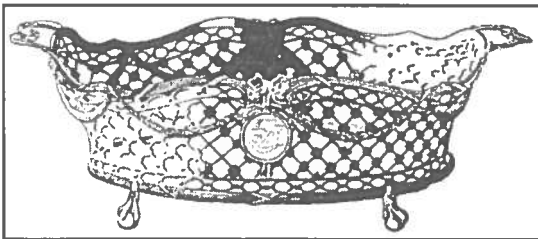
Juist nu ik een zilveren mijlpaal passeerde (dit is immers de 26ste aflevering van deze rubriek) begint onze vereniging aan haar zilveren jubileumjaar: vijftiengig jaar 'Amalia van Solms' in Baarle! Mooie gelegenheid om onze aandacht te richten op ZILVER.

Halfedel of edel

Laten we eerst maar eens kijken waarmee we eigenlijk te doen hebben als we over zilver praten. Het gaat om één van de zachtere metaalsoorten. Het wordt gevonden in tal van landen verspreid over de hele wereld. Midden- en Zuid-Amerika zijn wel de grootste leveranciers. Zilver zit in ertsaders in de grond. Er moet heel wat voor gedaan worden om het te winnen. Wie een ton zilvererts uit de mijn bovenhaalt houdt om en nabij 150 gram zilver over. Toch wordt er jaarlijks bijna 15.000 ton zilver geproduceerd.

De voorraad bedraagt op wereldschaal volgens deskundigen ongeveer 750.000 ton. Bij gelijkblijvend gebruik kunnen we dus nog vijftig jaar vooruit.

Velen houden het erop dat je zilver een half-edel metaal zou moeten noemen. Anderen, vooral zij die sieraden en kunstvoorwerpen van zilver maken, spreken liever van een edelmetaal. Door zijn zachtheid en relatief laag smeltpunt (beneden de 1000 °C) laat dit kostbare metaal zich zeer verfijnd bewerken.

Zilveren broodschaal ~ Lodewijk XVI

De kostbaarheid van zilver heeft de mens al heel vroeg in zijn geschiedenis ontdekt. Uit vele oude culturen zijn prachtige zilveren kunstvoorwerpen bekend.

Zeerover

Er zijn oorlogen gevoerd om het bezit van zilvermijnen. Ga de geschiedenis van het Romeinse Rijk maar na. Nederlandse zeerovers loerden tijdens de Tachtigjarige Oorlog, toen de opstandige Nederlanden strijd leverden tegen Spanje, op Spaanse schepen die met regelmaat ladingen vol goud, zilver en andere kostbare zaken van hun Amerikaanse koloniën naar het thuisland brachten.

Één keer is het hen gelukt zo'n 'zilervloot' te veroveren. Wij hebben er het bekende lied van 'Piet Hein' aan overgehouden. Frederik Hendrik en zijn vrouw Amalia van Solms hielden er zo'n drie miljoen gulden (in die tijd!!) aan over. Piet Hein werd een held. Hij bestreed tenslotte de landsvijand.

Figuurlijk gesproken

De edele metalen als goud en zilver staan door hun kostbaarheid, hun zuiverheid en door de uitstraling van de pronkstukken die men ervan maakt symbool voor andere waarden. Als mensen elkaar vijftig jaar trouw blijven dan 'beloont' men dat figuurlijk gesproken met goud. Vijfentwintig jaar lang goede prestaties leveren, zoals Amalia deed, geeft recht op een zilveren jubileum. Dat gaan wij in 2001 vieren.

U hoort er vast meer van.

De boomkikker terug in ons Baarle

Piet van der Flaes

Het gaat weer beter met de natuur in ons Baarle. In 'BN/De Stem' van 22 september jongstleden werd gewag gemaakt van het feit dat op Vliegbasis Gilze-Rijen weer een twintigtal boomkikkers zouden zijn gesignaleerd. Het beestje wordt in ons land met uitsterven bedreigd. Vroeger waren ze net zo talrijk als de huismus. Men schat het aantal in Nederland op circa 1.000 exemplaren. Maar – en nu komt het – ook in ons Baarle zijn ze weer terug. Ze zouden in het tuincomplex zijn gezien, zo vertelde ons lid Fons Willemsen. De boomkikker is een fraai gekleurd beestje dat zijn kleur aanpast aan zijn omgeving, zodat hij geel-, donker-, blauw-, ...-groen van kleur kan zijn. De kikker is 3,5 tot 4,5 centimeter groot, springt zeer goed en maakt bij het omhoog springen gebruik van hechtschijfjes aan vingers en tenen waarmee hij zich vastzuigt. Zo is hij in staat loodrecht langs glas omhoog te klimmen. Voor de paring, meestal tussen april en juni, trekken de boomkikkers naar het water waar het wijfje tot 1.000 eitjes in klompjes afzet aan de waterplanten. Soms, na een hevige storm, vindt men ze aan de kant van plassen of vijvers in trossen bijeen gedreven, het zogenaamde kikkerdril. Het dier brengt zijn dagen door op bladeren van bomen en struiken, vertrouwend op zijn schutkleur. Als hij benaderd wordt springt hij niet weg, maar probeert weg te kruipen. Bij het springen, naar elk insect dat in zijn buurt vliegt, ontwikkelt hij een snelheid die iedere toeschouwer verbaast.

De Europese boomkikker komt in geheel Europa en in een gedeelte van Azië voor. Naar de verschillen in kleurpatronen en de lengte van zijn ledematen wordt hij in verschillende ondersoorten verdeeld. De typische vorm is die van een kleine kikvors, ongeveer 43 millimeter lang, heldergroen met een donkere, geelgerande streep die langs de zijkant van het lichaam loopt. Een kleine zijtak van deze streep strekt zich naar voren over de rug uit, vanaf een punt even voor de achterpoten. Na het vangen van zijn prooi breekt hij zijn val door zijn poten uit te strekken en een tak te bereiken.

In mijn jeugd heb ik een tijdje een exemplaar in mijn bezit gehad; mijn vader had hem voor mij meegebracht. Ik plaatste hem in een weckfless en ik plaatste er een laddertje in van meccano. Bij slecht weer bleef hij op de bodem zitten, en bij goed weer beklom hij de ladder. Hij speelde dus een soort weersvoorspeller. Uit onderzoek is later gebleken dat zijn enige doel van die klimpartijen was hoe te ontsnappen aan zijn gedwongen opsluiten. Mijn vader had me verteld dat ik moest zorgen voor zijn eten. In het begin ving ik vliegen, muggen en andere insecten bij de vleet. Maar al gauw begon die kostganger me te vervelen. Op een zekere dag kwam ik uit school en had mijn vader hem in de natuur teruggezet, half uitgehongerd door mijn laakbaar gedrag.

Laten we met zijn allen blij zijn met de terugkeer van dit interessante beestje in ons mooi Baarle.

Hoedo: ouderen niets meer waard? We zijn een fortuin waard!

Ad van Eijl-van de Klashorst

We hebben zilver in onze haren
En goud in onze tanden.
Gas in onze darmen
En stenen in onze nieren.

Lood in onze voeten
En kalk aan onze nagels.
Staal in onze heupen
En soms plastic in onze knieën.

Vol met dure medicijn
Lijken we wel een goudmijn.
Een land met zoveel mineralen
Zal 't jaar 3000 wel halen.

Daarom gaan we fier door 't leven,
Nemen kritiek op als een spons:
Want door bovenstaande rijkdom
Draait de economie op ons!

Arme Amalia (37)

Ook deze keer kan ik u weer de schenking melden van een aantal interessante voorwerpen. Wat dacht u van het volgende?

- Mevr. van Eijl verrijkte onze Japanse Kamer met een aantal vazen. Een set van drie, waarbij twee buikvazen een driepootvaasje met deksel flankeren. Daarnaast schonk zij ons een set van twee kleine kleurige vaasjes.
- Fons Willemsen bezorgde ons een kleine bascule, een visvormige puddingvorm, een doosje flobert-geweerkogelhulzen en twee rood-geëmailleerde groot-gezin-kookpannen.
- Piet van der Flaes bracht een echt Baarles kwartetspel mee (“Mag ik van jou de ... Remigiuserkerk?!”)
- Van dhr. Leijten kregen wij een volledig leren trekhondentuig. Kom daar nog maar eens aan! Heel zeldzaam. Hij bezorgde ons ook een oude gietijzeren koffiemolen. Volgens de overlevering werd deze in de laatste oorlog gebruikt om graan te malen toen daarvoor geen andere mogelijkheden bestonden. Dit molentje is helemaal compleet en puntgaaf. Een mooie aanwinst dus.
- Fons Willemsen was nog een keer present met een ouderwetse mattenklopper. Een complete tegenstelling daarmee vormde zijn tweede schenking: een computergestuurde constateur. we hebben het dan over een apparaat om binnenkomende postduiven te klokken.

Alle goede gevers heel hartelijk dank, en tot volgende keer!

Aanwinsten BiDoc (9)

Lida Luiten

- 'H. Bloed van Hoogstraten', Jul Grietens (schenking Tist Hurks)
- 'Willem de Zwijger', dr. C.V. Wedgwood (schenking P. v.d. Flaes)
- 38 bidprentjes van 2000 (schenking parochie O-L-Vr. van Bijstand)
- Een doos bidprentjes (schenking G. Haagen)
- 'De Vlierbes, jg. XXII 2000' (ruilabonnement)
- 'Heemk. Kring van Rijkevorsel jg. 1998' (schenking Fr. Tuytelaars)
- 'Volksremedies', St.-Dymphnamuseum (schenking H. Janssen)
- Brochure St.-Dymphnamuseum Geel (schenking Herman Janssen)
- 'Skôn Pertretten', Nol van Roessel (schenking van mevr. A. v. Eijl-v.d. Klashorst)
- 'Molens van Nederland', Herman Besselaar (idem)
- De Prins der Geïllustreerde Bladen 1911-1919 (idem)
- Plan 'Ontwerp begraafplaats Baarle-Nassau 1975'
- Plan 'Ontwerp begraafplaats bij Salvatorkapel 1981'
- 'St. Salvatorkapel Nijhoven ca. 1400-1926'

750 jaar Zondereigen

Herman Janssen

De archieven van de St.-Michielsabdij van Antwerpen bevatten een tekst uit 1251 waarin een zekere 'Henricum de Sonderheigen' wordt vernoemd. Het is de oudst gekende schriftelijke verwijzing naar de gemeenschap Zondereigen. Het 750-jarige bestaan in 2001 zal niet onopgemerkt voorbijgaan: 'Amalia van Solms' nodigde de heemkundekring van Merksplas uit om de krachten te bundelen en samen met de plaatselijke bevolking een feestprogramma samen te stellen. Beide kringen willen ook na het feestjaar op heemkundig gebied gezamenlijk actief blijven in Zondereigen. Dit samenwerkingsverband wordt voor wat betreft het jaar 2001 financieel ondersteund door de Koning Boudewijnstichting en de Nationale Loterij.

Het feestjaar omvat vier grote activiteiten:

1. Feestelijke opening op zaterdag 21 april: een plechtige viering in de kerk met een gelegenheidskoor en muzikanten. Jong en oud, individuen en leden van verenigingen, kortom iedereen kan meewerken. Bij de opening hoort een feestzitting met receptie, welke zal doorgaan in de parochiezaal.
2. Volksfeest in het weekend van 1 en 2 september: met een ruim aanbod van activiteiten zodat iedereen aan bod komt.
3. Toneel op zondag 21 oktober: in elk gehucht wordt een historisch toneeltje of evocatie opgevoerd. De verplaatsingen gebeuren met autobussen van De Lijn.
4. Afsluitingsevenement op 30 december, met o.a. een tentoonstelling en de presentatie van een fotoboek.

Voor de samenstelling van dit boek doen wij ook een beroep op alle lezers van 'Van Wirskaante': kom op **zondag 11 maart** massaal met foto's, dia's of krantenknipsels over Zondereigen naar de lagere school (Zondereigen 57). Daar wordt je tussen 10- 12u en 13-16u hartelijk door ons ontvangen. In eerste instantie fotocopiëren wij de foto om nadien een selectie uit het

totale aanbod te kunnen maken. Noteer alvast alle voor ons belangrijke gegevens: wie staat voor zover gekend op de foto, waar en wanneer is de foto genomen, enzovoort. Nodig ook kennissen en familieleden uit: iedereen is welkom.

Dit zijn slechts de hoofdactiviteiten: heel wat verenigingen of instellingen geven aan sommige van hun jaarlijkse activiteiten een feestelijk tintje. Ook lopen er nog andere feestinitiatieven: zo wordt er een feestbier gemaakt, zal een rode en witte jubileumwijn te koop worden aangeboden en worden er feestkoekjes gebakken. In samenwerking met de V.V.V.'s van Baarle en Merksplas wordt een blijvend en bewegwijzerd wandelpad uitgezet. Aan de basisschool worden lesbrieven aangeboden.

Je merkt het wel: op initiatief van onze vereniging groeit er in Zondereigen iets heel moois. Uiteraard vraagt de uitwerking van het programma heel wat helpende handen. Als je in dit verband wordt benaderd, is een 'JA' van harte welkom. Wij gaan ervoor! Jij ook?

Een blik op de kalender

Herman Janssen

Dit jaar staan twee hoogtepunten op onze herdenkingskalender: ‘750 jaar Zondereigen’ (in samenwerking met heemkundekring Marcblas) en ‘25 jaar heemkundekring Amalia van Solms’. Het feestprogramma t.g.v. het zilveren jubileum wordt gepresenteerd tijdens de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering. We hopen op een goede opkomst van onze leden en hebben daarom alvast zaal de Lindenboom besproken voor donderdag 8 maart. Uiteraard biedt ons ‘gewone’ programma ook tal van interessante activiteiten:

- Heb je interesse voor stamboomonderzoek? Kom dan naar ons Genealogisch Café op de zondagen 4 maart en 6 mei. Wij hebben een heleboel gegevens beschikbaar en ervaren genealogen helpen je bij eventuele vragen.
- Hou je van de prachtige Baarlese natuur? Neem dan deel aan onze geleide wandelingen op de zondagen 18 maart en 6 mei. Vertrek aan het Heemhuis (carpooling). Hou je bovendien van een fysieke uitdaging? Wandel dan samen met Antoon van Tuijl op zaterdag 14 april vanuit Baarle naar Postel: het zijn voor hem de eerste 25 km van zijn voettocht naar Santiago de Compostella.
- Zin in een heemreisje? Op zaterdag 21 april worden we door ons lid Andre Sannen rondgeleid in Mol. Andre woonde tot op heden nergens anders. Bovendien is hij een echte heemfreak en een fantastische verteller. Ook voor onze busreis op zaterdag 23 juni leggen we de lat hoog. Dat zijn we aan onze reputatie verplicht, zeker in dit zilveren jubeljaar. Eén ding is duidelijk: Antwerpen heeft de Baarlese heemkundigen heel wat nieuws te bieden.
- Blijf je liever dichtbij huis? Bezoek dan in het Heemhuis de tentoonstelling met creatief werk van ons actieve lid Ans Janssen.

Activiteitenkalender

Maart

zon 04	10.30-13.00u	Open-zondag
zon 04	10.30-16.00u	Genealogisch café (BiDoc is open)
zon 04	10.30-13.00u	Tentoonstelling: creatief werk van Ans Janssen
do 08	20.00u	25 ^{ste} Algemene Ledenvergadering (Lindeboom)
zon 18	08.00u	Vroege vogeltocht: weidevogels

April

zon 01	10.30-13.00u	Open-zondag
zon 01	10.30-13.00u	BiDoc is open
zon 01	13.30-16.00u	Tentoonstelling: creatief werk van Ans Janssen
za 14	08.45-???.??	Lange wandeling naar Postel (inschrijven verplicht)
za 21		Daguitstap naar Mol (inschrijven verplicht)

Mei

zon 06	10.30-13.00u	Open-zondag
zon 06	10.30-16.00u	Genealogisch café (BiDoc is open)
zon 06	13.30-16.00u	Tentoonstelling: creatief werk van Ans Janssen
zon 20	05.30u	Vroege natuurtocht in de Hollandse Bossen (vertrek aan het Heemhuis)

Juni

zon 03	10.30-13.00u	Open-zondag
zon 03	10.30-13.00u	BiDoc is open
vrij 08-zon 10		Amalia's jubileumweekend: het programma wordt gepresenteerd tijdens de jaarvergadering (8 maart)
za 23	08.30-19.00u	Heemreis naar Antwerpen (inschrijven verplicht)

DANK
UWEL

RABOBANK

BAARLE-NASSAU L.O.

VOOR 25 JAAR

ONDERSTEUNING VAN

AMALIA

OOK ALLE ANDERE DONOREN

HARTELYK DANK

van w i r s k a a n t e